

Universita Karlova v Praze

Husitská teologická fakulta

Bakalářská práce

Praha, 2013

Malíková Miroslava

**Universita Karlova v Praze
Husitská teologická fakulta**

Bakalářská práce

Voda

**ztráta úcty k darům Země, zejména k daru Vody ovlivňuje
ztrátu úcty k člověku v současné společnosti**

Water

**the loss of respect for Earth presents , especially for the
present of water influence the loss of respect for
human being in the contemporary society**

**Vedoucí práce:
Prof. PhDr. Anna Hogenová, Csc.**

**Autor:
Malíková Miroslava**

2013

PODĚKOVÁNÍ

Zde bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Prof. PhDr. Anně Hogenové, Csc., vedoucí filosofické katedry Husitsko teologické fakulty University Karlovy v Praze, dále mé mamince, která mě inspirovala k napsání této práce a svým porozuměním mě podporovala k jejímu dokončení, dále mé zvláštní poděkování patří lidem, které jsem během tvorby práce oslovila a oni neváhali se na její tvorbě podílet.....

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem „Voda“ napsala samostatně a výhradně s použitím citované literatury.

V Praze dne 5. 4. 2013

Malíková Miroslava

ANOTACE

Klíčová slova: Voda, pramen, tázání, odkrývání, lidská bytost, smysl, technika, věda, umění, záchrana

ANNOTATION

Key words: Water, source, questions, unearthing, human being, sense, technology, science, art, rescue

OBSAH

Název kapitoly	čísla stran
ÚVOD	6 - 8
SETKÁNÍ S KNIHAMÍ O VODÉ	9 - 10
SETKÁNÍ PRVNÍ	10 - 11
SETKÁNÍ DRUHÉ	11 - 12
SETKÁNÍ TŘETÍ	12 - 14
SETKÁNÍ ČTVRTÉ	14 - 28
SETKÁNÍ PÁTÉ	28 - 32
SETKÁNÍ ŠESTÉ	32 - 36
SETKÁNÍ SEDMÉ	36 - 38
SETKÁNÍ OSMÉ	38 - 40
SETKÁNÍ DEVÁTÉ	41 - 42
SETKÁNÍ DESÁTÉ	43 - 44
SETKÁNÍ JEDENÁCTÉ	45 - 48
SETKÁNÍ DVANÁCTÉ	48 - 53
SETKÁNÍ POSLEDNÍ	54 - 57

ÚVOD

Rozhodla jsem se psát o tématu vody a jejím vztahu k životu lidí a této planety, protože mě k tomu přivedlo několik impulsů. Jednak jsem se narodila v ochranném pásmu vodních pramenů, které zásobovaly vodou mé rodné město. Pak také několik let sleduji, jak se rychle snižuje úroveň vědomého vztahu lidí k vodě a k životnímu prostředí a s tím souvisí klesající úroveň vztahu k sobě samému i k jiným lidem ve svém okolí.

Dalším podnětem byl dopis, který obdrželi občané naší části města o tom, že voda z vodovodu není vhodná k přímé konzumaci, protože obsahuje zvýšené procento dusičnanů, pozůstatek to nevhodného hospodaření s půdou v minulých dobách. Narodila jsem se v polovině ledna, v době, kdy nás obklopovaly sice kupy ledu a sněhu, ale i náznak blížícího se pražského jara. Naše rodina byla poměrně chudá, ale právě kvůli atmosféře jisté počínající svobody, přátelství a lásky mezi lidmi, nevnímala jsem jako dítě, že by se finanční nedostatek a starosti nějakou formou odrazily na chování rodičů. Žili jsme nedaleko od města, v domě se zahradou a malou pastvinou za domem. Příroda kolem dávala dost obživy i radosti, na pastvině táta choval ovečky. Otec mě také brával sebou na návštěvy ke starým lidem, které rád navštěvoval. Nechal mě sedět i u postele umírajícího člověka, se kterým se přišel rozloučit. Mně jako dítěti to nepřipadalo nijak divné nebo těžké. Ráda jsem naslouchala lidem právě tak jako on.

Když jsme byli malé děti, zcela nám stačilo ke štěstí, že jsme si mohli hrát venku nebo pomáhat s péčí o zahradu a zvířata. Vědomí, že rodiče jsou nedaleko, přinášelo nám pocit bezpečí. Večer nám máma četla příběhy a pohádky z knížek a my si o nich před usnutím vyprávěli.

Malé děti dobře vědí, co je pro ně nejlepší a proč se tu narodily. Představy nás dospělých a z toho plynoucí omyly je pak uvádějí většinou jen ve zmatek a mohou způsobit překážky v jejich dalším vývoji, ubíjet jejich přirozenou tvořivost a fantazii. My dospělí bychom se měli umět do dětí vcítit, poskytovat jim přiměřenou svobodu a sami žít pravdivě a poctivě, tím dětem ukážeme nejlepší cestu pro život.

Měla jsem štěstí, že mě otec naučil vnímat přírodu a naslouchat lidem. A z jejich vyprávění jsem se naučila vybírat to, co bylo pro mé poznání a vývoj důležité. To se pak hodilo při mé další životní cestě – v práci pro různé sociální klienty.

Tyto moje zkušenosti z dětství a vytvořený vztah k přírodě byly živnou půdou pro hledání vědomého vztahu člověka k podstatě svého bytí. Proč je voda tak důležitá pro člověka? Jak je její jakost důležitá pro náš život, jeho kvalitu a rozvoj našich schopností? Je potřeba uvědomit si skutečný význam vody a její ochrany pro život následujících generací? Jak tedy uvědomění si těchto hodnot může přispět k rozvoji kvality sociální práce, jejích metod i k pomoci lidem?

To jsou otázky, které se pokusím zodpovědět v této mé závěrečné práci.

Co je na vodě tak úchvatného? Voda je od pradávna v historii lidstva symbolem duše. Jako fyzikální látka vykazuje voda některé zvláštnosti, které umožňují lidským bytostem jejich život na Zemi. Například - voda ve svém pevném skupenství, v podobě ledu, je vždy lehčí než ve skupenství kapalném, největší svou hustotu má při teplotě 4 stupně Celsia. Bez těchto vlastností by jezera v zimě celá promrzla, ode dna až k povrchu, a pak by v nich zákonitě zanikl veškerý život. Tím, že se na povrchu vytvoří ledová vrstva, mohou pod tímto ochranným obalem dál existovat živočichové a drobné organismy. Promrzlá a tvrdá, nepřístupná horní vrstva může tak působit jako naprostý konec života, ale pod její slupkou se skrývá něco jiného. Je tam teplo a živo, připravují se další procesy, které se mohou rozvíjet a zrát, dát prostor dalšímu životu a rozvoji nových forem. Tento obraz je tak velmi důležitý a působivý pro sílu a život celé přírody a všech lidských bytostí.

Můžeme zde vidět určitou souvislost s charakterem života na pevnině - pod chladem ztuhlou, zdánlivě nepropustnou kůrou dřímá budoucí život, který, jakmile se dostaví vhodné podmínky, vybuchne s neuvěřitelnou silou. Paralelu můžeme najít i v lidské společnosti – překážky, tlak společenských poměrů, neštěstí a útrapy v lidech probouzejí různé síly, nové myšlenky a ideály, zatímco pohodlí vede ke stagnaci. Také člověk, na první pohled nepřístupný a chladný, může mít pod svou slupkou vřelé nitro a spoustu krásných myšlenek a snů.

Někdy neumíme k těmto lidem přistupovat tak, abychom objevili to pravé a ryzí jádro, abychom našli jejich bytost ve zdánlivě nepochopitelných a nepřijatelných projevech. Mnohdy se za těmito tvrdými a neproniknutelnými obaly mohou skrývat hluboká zranění duše a nevyřešené problémy.

Další pozoruhodnou vlastností vody je její schopnost vzlínat, putovat vzhůru navzdory působení zemské gravitace, to umožňuje vznik pramenů s léčivou vodou a pramenů vyvěrajících v podobě studánek. Také zde se dá najít zřetelná souvislost s lidským životem a cestou duše. Myšlenka cyklického vývoje, myšlení ve spirálách, odpovídá rovněž cestě kapky vody. Duše je schopná proudit jako voda, může se skrývat tak hluboko jako voda v nitru člověka a ve víru lidských dějin, může hledat jiné cesty, aby se vyhnula překážkám a mohla se zcela projevit ve své nejryzejší podobě a kráse.

Duše i voda často hledají své vlastní různé cesty, různými cestami se vyvíjejí a zrají, také cestou překážek a snahou po jejich omezování a umrtvování. Když voda umírá – mrzne a odpařuje se, a tím dále mění svou formu. Tak stejně jako lidská duše přechází do jiných podob. Duše se vyvíjí dále v éterném obalu Země, aby pak mohla nastoupit svou cestu novou na Zemi stejně jako voda, která se zas v podobě deště vrací zpět na Zemi. ...

Svou cestu po hledání smyslu vody a jejím významu pro člověka začínám cestou po knihovnách a hledáním pramenů písemných. Také však v duchu odkazu svého dětství - putováním po lidech a nasloucháním jejich vyprávění.

SETKÁNÍ S KNIHAMÍ O VODĚ

Půjčila jsem si několik knih, o nichž jsem usoudila, že by mohly být pro mne zajímavé. Dala jsem se s nadějí a očekáváním do čtení. První kniha, kterou jsem vzala do ruky, byla od doktora Böhmiga o přírodním léčitelství (MUDr. Ulf Böhmig: Přírodní léčitelství v domácí praxi, Praha, Knižní klub 1993). Poutavým a přehledným způsobem zde popisuje léčebné metody spojené s užitím vody v léčbě revmatismu, poruch krevního oběhu a poruch imunitního systému, které na základě metod a výsledků léčby doktora Sigmunda Hahna i jeho syna, působících v německém Schweidnitzu, dále rozvinul a popsal na podkladě svých četných léčebných pozorování a úspěchů farář Sebastian Kneipp. Léčil a psal o zázračném léčivém vlivu vody už v 19.stol. Ve své nejznámější knize „Moje vodoléčba“ zvláště poutavým způsobem popisuje podrobně léčení a vyléčení německého hraběte N., trpícího více než 25 let revmatismem.

Další, neuvěřitelně zajímavá kniha, je Živá voda od Olafa Alexanderssona (Olaf Alexandersson: Živá voda, Praha, Eminent 2010). Ta vypráví zajímavě a poutavě o životních zkušenostech a objevech německého lesníka Viktora Schaubergera, který vodu pozoroval během své práce v lesích na panství knížete z Lippé, a objevil mnoho jejích neznámých schopností a vlastností. Například mimo jiné vynalezl a posléze uvedl do praxe na základě svých pozorování ryb způsob, jak dopravovat pomocí vody dřevo z nepřístupných horských lesních oblastí na pily ve vnitrozemí. Schauberger pak chtěl také ve svých implozních strojích vyrábět energii cestou biotechnického principu.

„Tedy metodou, při níž se použije cykloidní forma pohybu, která zpřístupňuje pozitivní energii, v nadbytku přítomnou ve vzduchu a vodě. Implozní motory ... pracují centripetálně, svou pohonnou hmotu si vyrábějí samy diamagnetickou úpravou vody a vzduchu; nepotřebují žádné další pohonné látky, ani uhlí, ani ropu, ani uran, ani štěpením atomu získanou atomovou energii.

... „Pohybujeme se nesprávně, používáme nesprávnou formu pohybu.“ Všechno, co o pohybu vody, krve a šťáv objevil, nyní ukázalo svou univerzální platnost. ...Pohyb, který tvoří, vyvíjí, zušlechťuje a buduje, je pohyb po cykloidní prostorové křivce, tedy spirálový pohyb zvenčí dovnitř směrem k centru pohybu – to jest pohyb centripetální, dostředivý. V přírodě ho nacházíme všude tam, kde pracují budující síly: ve spirálových mlhovinách ve vesmíru, v pohybu naší planetární soustavy, v pohybu vody, krve a šťáv.“¹

¹ Alexandersson. Živá voda. Praha: Eminent 2010, s.70, 73.

Třetí kniha, „Voda, jak ji neznáme“ (Milan Syruček: Voda, jak ji neznáme, Praha, EPOCHKA 2011) kromě podrobného a velmi zajímavého popisu chemických a fyzikálních vlastností vody uvádí také četné příběhy, které s vodou ve svém životě prožila řada vědců a lékařů. Z nich mě nejvíce zaujal příběh profesora Wichterleho a jeho gelových kontaktních čoček.

Obohacená a poučená množstvím myšlenek a poznatků z těchto knih rozhoduji se pro změnu. Zkusím hledat odpovědi na své otázky ještě jinde, mezi obyčejnými lidmi, ve všedním životě...

SETKÁNÍ PRVNÍ

Po cestě domů u místního rybníčku s potůčkem potkávám řadu zajímavých lidí. Nejvíce ze všech mi utkvělo setkání se starým rybářem. Sedává zde celé hodiny a jak jsem se přesvědčila na vlastní oči, nic většinou nechytí. Když jsem se ho zeptala, proč k vodě chodí, když nic nechytí, dozvěděla jsem se následující příběh.

„To když jsem se vrátil v padesátých letech z komunistického kriminálu, byl jsem na smrt nemocný, dostal jsem tam totiž tuberkulózu a domů mě vlastně pustili umřít.... Tak jediní lidé, kteří mě tehdy vzali mezi sebe – byli rybáři. Začal jsem s nimi tedy chodit k vodě, i sem na tato místa...

Nečekal jsem nějaké velké úlovky, vlastně jsem vůbec neočekával nic. Spíš mě dělalo dobře, že jsem mohl být v přírodě, zas na vzduchu a chvilku si se mnou někdo povídal o něčem jiném než o politice. Když jsem se tak díval na vodní hladinu, její třpyt a proměny během dne a roku, cítil jsem klid a pocit takového zvláštního naplnění a odevzdání Také jsem cítil, jak tváří v tvář klidné a jasné hladině se mé problémy a úzkosti jakoby rozpouštějí a dostávají podobu plynoucí vlnky, která připlave, ale po chvilce zmizí, protože se za ní po čase vynoří vlnka jiná, a to může být nová a jasná myšlenka, nový pocit a řešení.

Mizí pak tíseň a v nitru člověka se otevírá jiné poznání.... Já vím, je to těžké, nějak to popsat, aby se to dalo pochopit.... Ale já jsem tak žil a žil a nakonec uplynuly dva roky a já neumřel. Lékaři pak konstatovali, že jsem vyléčen. No a tak jsem u rybářů zůstal a chodím sem na tato místa rád po celý život. Ted' už jsem starý a už špatně vidím, tak mi spíš nějaká ta ryba plave, než se mi ji podaří chytit. Ale to není ted' tak důležité, jako tenkrát to nebylo důležité.....“

Byla jsem hluboce dojata a překvapena tím, jak dojmavý příběh jsem mohla nalézt v této velmi osobní výpovědi, výpovědi neznámého člověka, který mě předtím neznal, ale který mi začal důvěřovat, když viděl, že často chodím tam co on, a když jsem mu řekla, proč a jakou práci bych

rada napsala. Cítím úctu a pokoru před takovým příběhem a uvádím ho zde jen proto, že mi to bylo dovoleno. Snad doufal také jako já, že jeho příběh by mohl pomoci i jiným

Ptala jsem se pak i mladých lidí, kteří zde pobíhali a jezdili na kolech a bruslích, aby mi také pověděli něco k tématu vody, ale většinou se tomu jen smáli a odpověděli, že nemají čas. Proč přemýšlet o něčem tak samozřejmém, jako je voda...*„Vždyť se podívejte na vodu v potůčku, je zelená a špinavá, co je na tom hezkého? Je to hnus... že se vám chce o tom psát....“* Tak zněly nejčastější odpovědi.

SETKÁNÍ DRUHÉ

Když se vracím v poledne z knihovny do parku, u rybníčku pozoruji kachny a labutě, které vždy připlavou ke břehu, když se tu objeví lidé. Potkávám různé lidi, kteří sem stejně jako já v určitou denní dobu pravidelně chodí, a které toto místo svým osobitým kouzlem také oslovilo. Jedno z těchto setkání mi přineslo důležitou otázku i odpověď.

Bylo to setkání s tichou a nenápadnou ženou, která sem chodí kolem poledne se dvěma malými dětmi, z nichž jedno je postižené, jak se později dozvídám z následného rozhovoru, autistickým syndromem. Malý ten kluk hodně křičí a nesrozumitelně rychle mluví, mává kolem sebe rukama a nejraději klacíkem, kterým občas „pohladí“ i okolní stromy a keře. Jen krmení tu žijících vodních ptáků ho dokáže na dlouhou dobu zaujmout a zklidnit. Ptát se toužím, ale vyprávím nejdřív já o tom, proč sem chodím a o čem píšu. Také vyprávím o tom, jak jsem pracovala já s postiženými dětmi.

„Jsem vděčná za toto místo“, říká už někdy hodně unaveně a starostlivě mladá maminka. Můj synek nechce být s jinými dětmi, většinou ho to stresuje. Je neklidný a pak i víc agresivní. Tady vždy najdeme hodně prostoru pro posezení i pohyb. Nikomu nevadí, když tu pobíhá takové dítě.

Když běhá hodně prudce a rychle, ptáci jen poodletí dál, ale vždy se vrátí. Po chvíli pozorování klidné vodní hladiny se i to moje nezvladatelné dítě dokáže ztišit a dívat se spolu s námi na vodu. Občas do ní hodí kámen, ale ona se moc nepromění... za chvíli je to opět krásná, lesklá, čistá voda.... Kachničky za chvíli připlavou zase zpět, jako by předchozí hluk už zapomněly... Můžeme jim hodit kousek našeho jídla, vždy si vezmeme něco z domova a ony pak vždy připlavou a oznamují to křikem - nahlas se radují a mávají křídly A tím, že brouzdají kolem a mají o nás

tichý, ale milý zájem, mohou mého synka zaměstnat na dlouhou chvíli vzájemným pozorováním.... Když je mu už dlouhá chvíle a potřebuje uvolnit, odběhne dál do parku, několikrát se proběhne, klacíkem si zamává i zakřičí.... A pak se zas může vrátit.... Vím, že když je hezky, tak si tu mé děti mohou hrát a nikomu to moc nevadí. Rybáři jsou tu vždy brzy ráno a jiné maminky i stařečci sem chodí až odpoledne. Navečer zas party mladých lidí...A tak my máme konečně prostor, kde nikomu nejsme snad na obtíž“

I já pak cítím, že napětí a únava, které jsem cítila v celém těle po dlouhém sezení v knihovně, nakonec zmizí a já se mohu uvolnit a odpočinout si. Při pohledu na hladinu pak cítím, jak jsou mé myšlenky rovnější, lehčí a plynou čistě a spořádaně. Jsem ráda, že se mi potvrdilo, že voda dokáže uklidňovat a léčivě působit i na bytosti, které jinde klid nemohou najít.

SETKÁNÍ TŘETÍ

Sedím v krajině blízko vodních pramenů a měla bych pokračovat ve své práci. Nad hlavou mi běží bouřkové mraky. Jsou těžké, šedé a táhnou se pomalu a líně nad poli a lesem, kde mizí za stromy. Uvědomuji si, že je to také voda, i když trochu v jiné formě. Ovzduší je těžké a všude vládne chaos. Od rána tu jezdí stroje, jeden za druhým se řadí na kraj pole. Vypadá to, že se chystají žně.

V době zrovna před bouřkou. Navíc stroje začínají sklízet všechna pole naráz, což je pro zvířata žijící v polích velmi stresující, ta prchají směrem k lesu. Ale ani tady nedojdou klidu, neboť tu začal probíhat zase úklid s místními nezaměstnanými. Ti také křičí a běhají sem a tam, jako by se nemohli dohodnout, kde začít a kde kdo bude pracovat. Já se raději také přesouvám na klidnější místo, kde nikomu snad překážet nebudu.

Jsem docela ráda, že tento způsob sklizně darů přírody, tak hrubý a neuctivý, nemusím vidět až do konce. Začíná pršet, já popadnu své napsané i rozečtené a prchám domů. V tichu domova pak probíhá dokončení započatého hledání a tázání. Přicházejí první odpovědi z právě rozečtené knihy filosofa Heideggera „Věda, technika a zamyšlení“:

„Tázání buduje cestu. Proto je radno všimát si cesty... Tato cesta je cestou myšlení. Všechny cesty myšlení vedou, více či méně postřehnutelně, nějakým neobvyklým způsobem skrze řeč. Tážeme se po technice a chtěli bychom si tím k ní zjednat svobodný vztah. Vztah je svobodný, když se v něm náš pobyt (Dasein) otevírá bytnosti techniky“.

„Budeme-li s bytností techniky v souladu, bude-li jí naše řeč odpovídat, budeme s to se dozvědět, jak se technika vymezuje. Technika není totéž jako bytnost techniky.... Bytnost techniky není nic technického. Proto se nikdy nedozvíme, jak je to s naším vztahem k bytnosti techniky, dokud si budeme techniku pouze představovat a provozovat ji, dokud se s ní budeme vyrovnávat nebo se jí vyhýbat. Ať už techniku náruživě schvalujeme či odmítáme, všude jsme k technice nesvobodně připoutáni. Nejhuře jsme technice vydáni, když ji bereme jako něco neutrálního, neboť tato představa, jež je dnes obzvláště oblíbená, nás dělá vůči bytnosti techniky zcela slepými.“²

Mám se tázat, jsem k tomu vybídnuta. Heidegger sice píše v pojmech mně nepříliš srozumitelných, ale právě proto se musím pomocí otázek a hledáním odpovědí na ně, cestou možných omylů dostat k pravému poznání. Jsem tedy poutník na začátku, zprvu nejistý, ale s odhodláním pokračovat. Počátek hledání cítím v sobě. Ve svém neklidu, v podivné euforii příštích objevitelských zítřků.

„Instrumentální určení techniky je správné. Zajisté. Správné konstatuje o tom, co jest, vždy něco výstižného. Ale k tomu, aby bylo konstatování správné, nemusí nikterak odhalit to, co máme před sebou, v jeho bytnosti. Pouze tam, kde k takovému odhalování dochází, děje se ... něco pravdivého. Teprve pravdivé nás přivádí do svobodného vztahu k tomu, co se nás ze své bytnosti týká.“³

Jak mám rozumět vztahu techniky jako instrumentu a její bytnosti? Abychom se dopátrali alespoň částečné odpovědi, musíme se naučit rozeznávat, co je správné, a hledat, co je pravdivé. Táži se tedy dále. Jak mám poznat, co je správné? Co je pravdivé? Avšak co je správné, nemusí být pravdivé.

² Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenth 2004, s. 7.

³ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004, s. 8–9.

Způsob sklizení obilí, který jsem pozorovala, se mi vůbec nelíbil. Proti technice samotné nic nenamítám, ta je neutrální, záleží na tom, jak ji člověk použije. Vadí mi její nadužívání, adorace. Místo abychom si ji ochočili, mnohé z nás naprosto ovládla a zotročila.

Celá sklizeň probíhala jaksi lhostejně, mimo zúčastněné pracovníky jsem v krajině neviděla žádné jiné lidi – jako by nikoho nezajímalo, co se tu děje. Očekávala bych, že lidé přijdou Zemi za její dary poděkovat, vždyť právě odtud pramení zdroj jejich každodenní obživy. Ale odkud se bere mé očekávání, je to jen můj pocit? Já se ptám a Heidegger odpovídá:

„ Kde jsou sledovány účely, užívány prostředky, kde panuje instrumentalita, tam vládne příčinnost, kauzalita. Už po staletí učí filosofie, že existují čtyři příčiny: 1. causa materialis, materiál, látka ... 2. causa formalis, forma, tvar, do něhož materiál vchází...causa finalit, účel, 4. causa efficiens, která způsobuje, uskutečňuje účinek...Proč jsou příčiny právě čtyři? A co vlastně znamená ve vztahu k těmto čtyřem jmenovaným „příčina“? Odkud se určuje příčinný charakter těchto čtyř příčin tak jednotně, že patří k sobě? Už dlouho se člověk snaží představovat si příčinu jako to, co něco způsobuje. Působit přitom znamená: dosahovat výsledků, účinků, efektů. Causa efficiens, jedna ze čtyř příčin, určuje směřodatným způsobem veškerou kauzalitu. Jde to tak daleko, že causa finalit, finalita, se už vůbec ke kauzalitě nepočítá

Causa, casus patří ke slovu cadere, padat, a znamená to, co způsobuje, že něco ve svém výsledku tak a tak dopadne. Učení o čtyřech příčinách vychází z Aristotela. Pro řecké myšlení...nemá však nic z toho, co následující doby hledaly u Řeků pod názvem a představou „kauzality“, naprosto co dělat s působením a uskutečňováním. To, co česky nazýváme příčinou,... jmenovalo se u Řeků αἰτίου, ... to, co něco jiného zavinuje Aristotelovy čtyři příčiny, jsou k sobě patřící čtyři způsoby zavinění. Objasněme to příkladem.“⁴

SETKÁNÍ ČTVRTÉ

Sedím dnes opět na svém oblíbeném místě s výhledem na odpočívající krajinu po žních, kde mohu přemýšlet lépe nad větami a sděleními filosofa Heideggera, ze kterého jsem v předchozím textu citovala. Po sklizeném poli se pohybují občas nějací lidé z vesnice, kteří sem přišli sbírat zbylé klásky, možná i slámu. Možná také přišli hledat klid. Nejvíce času tu tráví starý sehnutý stařeček, který se při chůzi opírá o staré kolo. Odpoledne jsem si dodala odvahy a dala se s ním

⁴ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenth 2004, s. 9-10.

do řeči s tím, že ráda bych věděla více o této krajině s pramínky a potůčkem, protože kousek odtud žiji.

Nebyla jsem odmítnuta, starý pán byl docela potěšen a zastavil se se mnou při vzpomínkách. Všimla jsem si, jak se při tomto vypravování o časech už uběhlých narovнала jeho záda a oči se rozzářily, jako by se celý proměnil, vyrostl a napřímil.

„Bylo úplně jiné toto území, kde jsou teď věžičky s ukrytými pramínky. Byly tam dříve studánky, které byly volně v přírodě, jen je trochu stínily stromy kolem. Lidé sem měli volný přístup a mohli sem kdykoliv přijít pro čistou vodu, ale i pro radost z krásné přírody a posvátného prostředí kolem.

Ve studánkách se třpytila jejich hladina odrážející nebe, ale i podoby lidí, kteří se k nim nakláněli. Nikdo zlý nebo na zlo pomýšlející nemohl se naklonit tehdy nad nimi, aby se nespátril ve své pravé podobě. Ani by sem nikdo takový nedokázal přijít, taková byla síla tohoto místa. I když lidé byli svíráni smutkem, úzkostí a odporem k tomu, co se kolem odehrávalo, tady mohli najít klid a očistění..... Odcházeli odtud s novou silou, pokorou, vírou v něco neznámého, čistého, pravdivého a dokonalého... Byla to síla moudrosti a čisté pravdy, která zde jistě působila.... Voda léčila vše živé kolem... Po válce se změnou režimu přišel návrh na renovaci tohoto místa, na jeho modernizaci. Aby byly studánky zakryty stříškami a posléze uzavřeny do domečků, aby to bylo hygienické. Voda se začala přivádět do města a ošetřovat, aby byla nezávadná... Nakonec bylo celé území obeháno plotem s ostnatými dráty, které tu jsou dodnes.... Už není důvod zpřístupnit toto místo lidem, protože voda se jim přece přivádí přímo do jejich domovů. V tom je pokrok a usnadnění práce v domácnostech. Lidé ale už předtím měli v domácnostech vodu z pramenu ve městě, nebo měli své studny. Ke studánkám chodili z jiných důvodů Ale asi tehdy nemohli najít slova proto, aby obhájili své zvyky a tradice....Byla to doba jiného myšlení, jiného způsobu uvažování, který měl přinést pokrok lidem a jejich životu“

Starý pán dovyprávěl a znovu smutně sklonil hlavu a dal se na cestu k domovu. Dívám se mu na kolo, kde má tašku se sesbíraným zrním, moc toho není. Rozhodně by to mladšímu a modernímu člověku dneška nestálo za to, takhle se tu celé odpoledne plahočit. Doprovázím ho chvíli po cestě, ale už mlčím, ani on nepromlouvá. Přesto cítím, že neviditelný dialog pokračuje. On se ptá, ptá se v duchu, jak dlouho nám lidem bude ještě trvat, než začneme znovu budovat vztah ke krajině, kde žijeme.

Slunce se kloní k západu, ještě naposledy ozařuje pole i lesy a já se pomalu v zajetí nových myšlenek vydávám též k domovu. Začíná ve mně vzcházet poznání nových souvislostí.

Vše, co se tu vyskytuje, je tu ze souhry čtyř Aristotelových příčin. To jsou k sobě patřící čtyři způsoby zavinění. I ten chleba, který jíme téměř každý den, je tu přítomen způsobem zavinění. Obilí, které tu sklídily stroje, je spoluvinné na chlebu, chléb je obilí zavázán. Pak přichází obchodník, který obilí a mouku rozveze a prodá, a pekař, který mouku potřebuje k svému řemeslu, protože je to jeho živobytí, kupuje mouku bez ohledu na to, odkud obilí pochází a jak bylo pěstováno a sklizeno...

Pekař je tedy nejvíce vinen svým způsobem zavinění na celkovém vzhledu a chuti chleba. Když pak vidíme a uvědomíme si postupy zpracování a jejich tvůrce, můžeme jen žasnout nad zázrakem tvoření. Tyto čtyři způsoby zavinění jsou mezi sebou rozdílné, a přece patří dohromady. Co je sjednocuje, v čem se odehrává souhra těchto čtyř způsobů zavinění? Odkud pochází jednota těchto čtyř příčin? Co ve skutečnosti znamená toto zavinění? Myslím, že jiní jsou zvyklí chápat toto zavinění buď morálně jako pochybení, a nebo je vykládat jako druh působení. Podle Heideggera žádný z těchto způsobů neobjasňuje cestu k základnímu smyslu toho, co to je kauzalita.

„Abychom se uchránili před uvedenými chybnými výklady zavinění, ozřejmíme si jeho čtyři způsoby z toho, co zavinují.....Čtyři způsoby zavinění přivádějí něco ke zjevu. Nechávají to vstupovat do bytostné přítomnosti, vyskytovat se při nás (in das An-wesen verkommen). Propouštějí (loslassen) to a vpouštějí (anlassen) to sem, umožňují tomu, aby dovršilo svůj příchod. (Ankunft) .Ve smyslu takového vpouštění je zavinění dopouštěním (ver-an-lassen). Majíce na zřeteli, co Řekové chápali pod zaviněním, αἰτία, dáme nyní slovu „ver-an-lassen“ širší smysl, takže bude označovat bytnost řecky myšlené kauzality.....Tyto čtyři způsoby nechávají to, co ještě není přítomno, přicházet do přítomnosti. Proto jsou jednotně prodchnuty skýtáním, jež přítomné přivádí do zjevu, poskytuje mu zjev.

Co toto skýtání je, nám říká Platón v jedné větě z dialogu Symposium...Každé dopuštění, které cokoli přiměje, aby přešlo z ne-přítomného do přítomnosti, je ποιήσις, totiž poskytnutí výskytu (her-vorbringen). Vše záleží na tom, abychom toto skýtání výskytu mysleli v jeho plné šíři a zároveň v řeckém smyslu. Skýtání výskytu, ποιήσις, ...je tedy souhrou čtyř způsobů dopouštění, souhrou oněch čtyř příčin. Skrze tuto souhru vchází do svého zjevu jak to, co vyrostlo od přírody, tak také to, co zhotovil řemeslník a umělec...Skýtání výskytu vynáší ze skrytosti do neskrytosti. K poskytnutí výskytu dochází (ereignet sich) pouze tehdy, jestliže skryté přechází do neskrytosti.

Toto přecházení spočívá a probleskuje (schwingt) v tom, co nazýváme odkrývání (das Entbergen). Řekové pro to mají slovo ἀλήθεια. Římané to překládají jako veritas. My říkáme „pravda“ (Wahrheit) a chápeme to obvykle jako správnost představování.⁵

Kam jsem se to dostala svými otázkami? Ptala jsem se na poli, kde se tu vzal všechen ten chaos, ptala jsem se, proč lidé zapomněli na vodu, a tázám se po zavinění. Lidé jsou vinni, jednotlivci jsou vinni. I já jsem vinna. A jakým podílem? A vědí o tom? A mohou to lidé dnes pochopit? Ještě dnes, když je technika a její užití zcela samozřejmým procesem?

„Technika je jeden ze způsobů odkrývání. Technika bytuje v oblasti, v níž se děje odkrývání a neskrytost, kde se děje ... pravda. Proti tomuto určení oblasti bytnosti techniky lze namítnout, že sice snad platilo pro řecké myšlení a hodí se v příznivém případě na techniku rukodělnou, nehodí se však na moderní techniku strojovou. A právě tato a jedině tato je tím zneklidňujícím, co nás vede k tomu, abychom se tázali na techniku vůbec. ... Co je moderní technika? Také ona je jistým odkrýváním. Teprve když náš pohled spočine na tomto základním rysu, ukáže se nám bytnost moderní techniky ... Odkrývání vládnoucí v moderní technice je vymáhání, které požaduje od přírody, aby dodávala energii, jež jako taková může být těžena a hromaděna do zásoby. Jinak se ukazuje pole, které kdysi obdělával sedlák, přičemž obdělávat tenkrát ještě znamenalo starat se a pečovat. Selská činnost nepotřebovala ornou půdu vymáhání. Když sedlák zaséval zrna, přenechával setbu silám růstu a dohlížel na to, aby se jí dařilo. Mezitím bylo též obdělávání pole vtaženo do jiného druhu odkrývání, a to takového, které si přírodu zjednává, stanovuje ji jako něco, co je podrobena vymáhání. Obdělávání půdy je nyní motorizovaný průmysl výživy.

Stanovování, které vymáhá přírodní energii, je dobýváním... ve dvojím smyslu. Je to dobývání ve smyslu odemykání a vy-stavování.... Toto dobývání je však předem nastaveno ... na další dobývání, tzn. žene se kupředu za co možná největším užitekem při nejmenších nákladech. ...Kdo vykonává ono vymáhající zjednávání, jímž to, co nazýváme skutečným, je odkryto jako použitelný stav? Zjevně člověk. Jak dalece je člověk schopen takového odkrývání? Člověk si sice může to či ono tak či onak představit, ztvárnit a provozovat. Avšak nad neskrytostí, v níž se skutečné případ

⁵ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenth 2004, s. 11-12

od případu ukazuje nebo odpírá, nad tou člověk nevládne. To, že se od Platóna skutečně ukazuje ve světle idejí, nepůsobil Platón. Myslitel pouze přiměřeně odpověděl tomu, co ho oslovilo.“⁶

Vždy, když člověk klade otázky, hledá, pátrá, vkládá do toho svoje srdce, oddává se přemýšlení a bádání, tvorbě a nějaké přeměně myšlenek a cílů, pak jediné tehdy se člověk přibližuje pravdě a začíná ji odkrývat? A přibližuje se tak zároveň své původní přirozené bytosti? To by ale i mohlo pomoci, aby se světem moderní techniky nenechal svést a nepodílel se na jejím zneužívání k podrobování a drancování přírody.

Je-li člověk sám v sobě vědomě přítomen, vědomě pracuje a tvoří, nalézá tak cestu k tomu, aby mohl konat s čistým svědomím ve smyslu vyšších principů života.

Musím se ptát a neztratit odvalu hledat, neboť už na samém začátku mé práce stojí, že tážení buduje cestu. Moje dosavadní hledání přineslo přece jen určité poznání. Mohu teď lépe porozumět svému okolí, vidět jeho děje hlubším pohledem. Objevuji tedy dále význam techniky...

„Jednak τέχνη není pouze jméno pro rukodělnou činnost a dovednost, nýbrž také pro vysoké umění a pro krásná umění.

Τέχνη patří k poskytování výskytu... je i něco poetického. To druhé, co je třeba ohledně slova τέχνη uvážít, je ještě závažnější, ...souvisí od raných dob až do Platóna se slovem ἐπιστήμη. Obě slova jsou jmény pro poznání v nejširším smyslu. Znamenají v něčem se vyznat, něčemu rozumět. Poznání věc otevírá, podává vysvětlení (Aufschluß). Jakožto vysvětlující a otevírající je odkrýváním. Τέχνη je jeden ze způsobů ἄλγε. Odkrývá to, co si samo výskyt neposkytuje (her-vor-bringt) a ještě před námi neleží, a může proto vypadat a dopadnout jednou tak, podruhé onak.... To rozhodující na τέχνη nikterak nespočívá v práci a manipulování, nespočívá v užívání prostředků, nýbrž v již zmíněném odkrývání. Jakožto odkrývání, nikoli jako zhotovování, je τέχνη poskytováním výskytu (ein Her-vor-bringen).“⁷

Vidím v duchu před svými očima obrazy sklizně. Technika. Nic uměleckého, ani poetického. Vidím za tím avšak také přípravu pole, setbu, postřiky... Růst, Vítr, Vodu, Slunce, Zrání. Země a Člověka, který si často neuvědomuje, v jakém z těchto procesů se zrovna nachází. Dnešní způsob života s technikou odvedl lidstvo od soužití s přírodou, jejího řádu a z něho vyplývajících

⁶ Heidegger..*Věda,technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004, s. 15-17.

⁷ Heidegger. *Věda,technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004, s. 13.

souvislostí. Vymizela pokora, úcta a schopnost poděkovat Zemi za její dary. Dnes už není zvykem chodit po poli, ptát se na zkušenosti předků – co zasít, kdy a kam, myslet na včely i na ostatní drobné obyvatele polí, luk a lesů. Vše zařídí a řídí „neviditelná ruka trhu“.

Už to není Země, koho se člověk táže. Už to není zájem krajiny a vesnice, kde žije a tvoří, ani vlasti, kde se narodil a pro kterou pracuje. Našla jsem odvahu a šla se ptát člověka, kterému tu patří pole a který zde hospodaří.

Jak se mi přiznal, pramálo uvažuje o nějakých hlubších přírodních souvislostech, o ekologických nemluvě. Starost o okolní krajinu a její působení ho také nezajímá, důležitý je pro něj výdělek.

„Uvolnění, přetvoření, hromadění, rozdělování a přeměňování, to vše jsou způsoby odkrývání.... Toto odkrývání však není něco jako jednoduchý průběh. Nerozbihá se to také do neurčita. Toto odkrývání odkrývá sobě samému své vlastní mnohonásobně provázané dráhy tím, že tyto dráhy řídí. Toto řízení sebe samo po všech stránkách zajišťuje. Řízení a zajišťování se dokonce stávají hlavními rysy vymáhavého odkrývání.“⁸

Zapomněli jsme na skryté síly přírody a její schopnost ovlivňovat a řídit své vlastní procesy, svůj vývoj a zdokonalování, schopnost si sama pomoci. A pak se nestačíme divit, když nám to dává patřičně najevo.

„At' už kdekoli člověk otevírá oči a uši, odemyká svoje srdce, aby se uvolnil k přemýšlení a bádání, k tvorbě a dílu, k prosbě a díku, všude se již shledává přiveden do neskrytého. Kdykoli neskrytost povolala člověka do jemu přiměřených způsobů odkrývání, vždy se již neskrytost neskrytého udála a byla přisvojena. Když člověk sobě vlastním způsobem odkrývá to, co je v neskrytosti přítomné, pak pouze odpovídá na výzvu neskrytosti, a to i tam, kde jí odporuje.“

Když tedy člověk ve svém zkoumání a bádání činí přírodě jako okruhu svého představování nástrahy, pak to znamená, že už je nárokován jistým způsobem odkrývání, jenž po něm požaduje, aby se obracel na přírodu jako na předmět výzkumu, a to tak dlouho, až i ona jako předmět zmizí do nepředmětnosti použitelného stavu zásob. Moderní technika jako zjednávací odkrývání tak tedy není konáním pouze lidským. Proto také musíme ono vymáhavé požadování, které člověka ustanovuje k tomu, aby se skutečným zacházel jako se zjednatelným stavem zásob, brát tak, jak se

⁸ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenth 2004. s. 17.

ukazuje.....Onen vymáhavý nárok, který člověka soustřeďuje k tomu, aby to, co se odkrývá, zjednával jako použitelný stav zásob, pojmenujeme nyní slovem Ge-stell, ustanovující zjednávání“⁹

Slovo Gestell je tu užito ve zvláštním smyslu, protože běžně užívaný pojem tohoto slova znamená podstavec, podvozek, stojan nebo i kostlivec. Přemýšlím, proč Heidegger v takovém smyslu toto podivné slovo používá. Je to poněkud nezvyklé užití pro vymáhavé požadování, ve kterém se nachází člověk, který je povolán, aby to, co odkrývá, zjednával jako použitelný stav zásob. Snad proto, že tento stav je základem lidské činnosti? Lidská činnost v dnešní době degradovala na suché a strohé využívání lidských možností. Jak tedy navrátit člověku znovu úctu k tvořivé práci?

„Platón však ukládá tomuto slovu něco zcela neobvyklého, totiž pojmenovává to, co právě smyslovýma očima spatřitelné není, a to nikdy. Avšak tím není toho neobvyklého ještě dost. Neboť idea nepojmenovává pouze nesmyslový vzhled smyslově spatřitelného. Vzhled idea jmenuje to a je také tím, co je ve slyšitelném, hmatatelném, cítěném (čichem), v každé věci, která je nějak přístupná, je bytností. Oproti tomu, jaký nárok klade v tomto a jiných případech na řeč a myšlení Platón, je nyní nám zvolené užití slova Gestell jako jména pro bytnost moderní techniky takřka neškodné. Gestell znamená to, co shromažďuje všechna ta stellen, která člověka staví do pozoru a požadují na něm, aby skutečné odkrýval na způsob zjednatelného stavu zásob připraveného použití. Gestell je způsob odkrývání, který vládne v bytnosti moderní techniky, přičemž sám není nic technického.“¹⁰

V každé souvislosti a směru našeho zření a v našich činech se tu klade nárok na člověka, jeho bytostné zapojení i do těch souvislostí a jevů, které viditelné a jasné zcela nejsou, které jsou tu po staletí, ale o kterých nejsme schopni mluvit, neboť jsme uvykli tomu, že fungují jakoby sami sebou...

Jsou to například tóny v hudbě – jsou tady, a lidé nadaní pro hudbu je vnímat mohou, jsou to energie v přírodě, které jsou jiné na jaře, v zimě, v létě. Ví se to, jakoby samozřejmě. Ale nikdo to nevysvětluje, ani o tom neuvažuje, protože tu existují samozřejmě a jistě. Může to být vztah člověka k jeho rodné zemi, domovu, rodnému městu.

⁹ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenh 2004, s. 18-19.

¹⁰ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004, s. 18-20.

Co tvoří toto pouto? Dá se to definovat viditelně - jistě to je například pohled na rodný dům, na matku, ale je to i docela jemné, nenápadné vlnění čehosi, co pojmenovat neumíme a co se nás dotýká, pokud se vracíme do své rodné země zpět z daleké ciziny.

„ V Gestellu se uděluje a je osvojována (ereignet sich) neskrytost, v souladu s níž práce moderní techniky odkrývá skutečné jako použitelný stav. Technika proto není pouhé lidské konání, a už vůbec ne pouhý prostředek v rámci takového konání. Pouhé instrumentální, jen antropologické určení techniky je v principu velmi nedostatečné, takové určení se nedá doplnit nějakým podsunutým metafyzickým či náboženským objasněním. Je ovšem pravda, že na člověku technického věku je obzvlášť vymáhavým způsobem požadováno, aby prováděl odkrývání. To se týká především přírody jako hlavní zásobárny energie. Tomu odpovídá, že zjednávací chování člověka se ukazuje nejprve ve vzniku novověké exaktní přírodovědy.

Její způsob představování činí přírodě nástrahy (nachstellt) jako jisté vypočitatelné souvislosti sil. Všechno bytostné, a to nejen v případě moderní techniky, nýbrž všude, drží se co nejdéle ve skrytosti. Nicméně pokud jde o jeho vládu, zůstává bytostné tím, co všemu předchází, je nejčasnější. O tom věděli již řeční myslitelé, když říkali, že to, co je z hlediska ve všem vládnoucího vzcházení (fysis) časnější, stává se nám lidem zjevné teprve až později. Počáteční časnost se člověku ukazuje až naposled. Proto usilování o ještě počáteční promýšlení toho, co bylo počátečně myšleno, není v oblasti myšlení protismyslnou vůlí obnovovat něco, co již pominulo, nýbrž je strážlivou připraveností užasnout nad tím, co z časnosti přichází“¹¹

Myslím, že přichází vždy jen to, co je člověk připraven přijímat a co také přijmout chce. Někdy je těžké změnit zaběhnuté styly a užívat jiné metody a prostředky při práci nebo organizování všedního dne, je to v nás samých často těžce vybojovaný boj. A abychom zvítězili, musíme uvěřit tomu novému, možnosti hledat nové hlubiny poznání a cestu k jejich uplatnění v životě. Kdo z nás lidí věčně si stěžujících na tíži života chce a má tu sílu a odvahu začít takto žít a tvořit? Představuje to zároveň výzvu ke kráse nového a nepoznaného, slastný pocit vítězství, vítězství nad sebou samým i nad překážkami v nás i v našem okolí.

¹¹ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoyomenh 2004, s. 21-22.

„Tážeme se na techniku, aby vyšel najevo náš vztah k její bytnosti. Bytnost techniky se ukazuje v tom, co nazýváme Gestell. Ale tento poukaz na Gestell ještě nikterak není odpovědí na otázku po technice, pakliže podat odpověď (antworten) znamená něčemu odpovídat, s něčím se vyrovnat (entsprechen), totiž odpovídat bytnosti toho, nač se tážeme.

Kam se dostaneme, když nyní popojdeme ještě o krok dál a budeme přemýšlet o tom, co je Gestell sám jako takový? Gestell není nikdy něčím technickým, ničím strojovým, ... je tím, co shromažďuje veškerá stellen, která člověka stanovují tak, aby vše skutečné odkrýval na způsob ujednatelného stavu použitelných zásob. Bytnost moderní techniky, uvádí člověka na cestu onoho odkrývání, jímž se skutečně všude, více či méně zřetelně, stává použitelným stavem. Uvést někoho na cestu, udělit mu směr – to v naší řeči znamená někoho někam poslat (schicken). Shromažďující posílání (schicken), které člověku uděluje směr a teprve ho přivádí na nějakou cestu odkrývání, nazýváme úděl (Geschick). Z něho se určuje bytnost moderních dějin. Lidské konání se stává dějinným (geschichtlich) teprve jako údělem poslané na cestu (geschicklich) Jakožto vymáhavé požadování (Herausforderung) zjednávacího vztahu k věcem nás Gestell posílá na určitou cestu odkrývání. Neskrytost toho, co jest, se vždycky pohybuje po cestě odkrývání. Člověkem vždycky vládne úděl odkrývání, člověk se stává svobodným právě teprve tehdy, když přisluší do oblasti údělu, a stává se tak slyšícím, naslouchajícím, ne však poslušným.“¹²

„Heidegger přejal a přebudoval Husserlovu myšlenku, že problém je třeba uchopit u zjevování se toho, co se zjevuje, a u struktury onoho jsoucna, jemuž se zjevující se jsoucno ukazuje. Pochopil však toho, komu se zjevy zjevují, lidské jsoucno, jako jsoucno zcela zvláštní stavby, lišící se od všeho ostatního tím, že rozumí bytí. A to tím, že se k bytí vztahuje, chová se k němu (že je tímto vztahem). Pouze tak může dojít k tomu, že je „otevřeno“. Pro jsoucno (jemuž bytí náleží) to neznámá, že by jsoucno nějak zobrazovalo nebo odráželo, nýbrž „výkonem“ jeho porozumění bytí je, že jsoucno se mu samo od sebe ukazuje jako to, co jest. Člověk ve své podstatě je tato „otevřenost“ a nic jiného.

Otevřenost označuje možnost (základní možnost) člověka, aby se mu jsoucno (takového způsobu, jakým sám není, i takového, jakým jest – jsoucno otevřené) ukázalo samo od sebe, tj. bez zprostředkování něčím jiným.....Že jsoucno se mu může ukazovat, je bytostná zvláštnost člověka: že se může stát pro něho fenoménem, tj. ukázat se v tom, že je a jak je.

¹²

Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004, s.23-24.

Člověk není tedy ani místo, kde se jsoucno tvoří, aby se mohlo zjevit v originále, ani není lidský „duch“ věc, v níž se odrážejí jevy jakožto účinky „vnějšího světa“. Poskytuje jsoucnu příležitost ukázat se jako takové, jež jest, poněvadž jediné v jeho bytí tu je přítomno porozumění tomu, co znamená být, tedy možnost, kterou věci samy od sebe nemají a která pro ně nemá smysl – přijít k svému bytí, tj. stát se fenomény, ukázat se.

Tento pojem fenoménu (hloubkový fenomén jako porozumění bytí) brání tedy brát to, co se jeví, jako subjektivní věci, čímž je v zásadě překonána metafyzika moderní (mechanické, ale nejen mechanické) přírodovědy. Ale rovněž každý idealismus ve smyslu „subjektivizace daného“ se tím stává nemožným....“¹³

Je tedy v podstatě na člověku, jak se k svému bytí postaví, jaké vazby se světem si utvoří, jakou míru otevřenosti a odkrývání skrytého zvolí a sám pro sebe nastaví. Je na lidech, aby každý po svém hledal svá témata k tážení, své cesty k naplnění života společenského, politického, pracovního, soukromého, až k tomu nejvnitřnějšímu partnerskému a rodinnému. Je těžké v době velkého vzepjetí materialismu a naprostého konzumního způsobu života lidem ukazovat, jak co řešit a měnit. Záleží na osobním přístupu každého, jeho postoji k novým jevům a zkušenostem, vždy je potřeba pátrat a měnit zažité a zkoušet nové. To, co bylo možné jeden rok, ten další se vzhledem k měnícím se podmínkám, realizovat nedá.

Tak i ve svém okolí člověk může potkat řadu změn a bez duchovního obsahu svého života a víry v naprostý řád věcí často bojuje a ztrácí síly.

. . . „Za druhé však, má-li se ukazovat jsoucno jako takové, tj. ve svém bytí, musí být možné, aby též bytí samo se ukázalo a stalo se fenoménem. Bytí je však původně a většinou „zde“ tak, že před jsoucnem, jehož zjevení umožnilo, ustoupilo do temna, že se ve jsoucnu takřka skrylo. Skrytost v rozmanitých svých formách, jako zakrytí, nepřítomnost, zkreslení, skrývání, náleží bytostně k fenoménu. Každý fenomén je nutno pochopit jako výsvit, východ ze skrytosti, a nikdy jinak. Skrytost proniká fenomén, ale ještě více: ona tj., jež teprve ze sebe propouští jsoucno se zjevující. Zbavíme-li Husserlovu „noematickou sféru“ významu imanentní transcendence, potom získáme (odhlédneme-li od jednostranného zaměření na objekty) přibližně to, co Heidegger nazývá oblastí otevřenou.

Tato sféra to je, jež představuje v „jisté době“ možnosti fenomenalizace toho, co je odkryto.

¹³ Patočka, J. Kacířské eseje. Praha: Academia 1990, s. 24-25.

*Otevřená oblast není identická s univerzem jsoucího, nýbrž tím, co v určité době je možno odkrýt jako jsoucí. To znamená: je to svět určitého období, pojme-li se svět jako struktura toho, jako co může se jevit člověku v jiné době. Toto „jako co“ se jsoucno může objevit, skrývá se zprvu, jak řečeno, v jsoucnu, které se ukazuje. Toto jeví se jako takové, jsoucno ve způsobu jeho jevového obsahu – barva jako barva, tón jako tón je **ontický fenomén**.*

*Nikdy není fenomén bez struktury, bez toho, **jako co** se něco jeví. Že však se něco ontického ukazuje, znamená vždy ontický fenomén, který se vnucuje, dostává svou povahu fenoménu od něčeho skrytého, od **ontologického fenoménu**, který se ukazuje jen za určitých zvláštních okolností, a pak se ovšem též ukazuje sám od sebe (a nejen skrývá v ontickém fenoménu).*

*„...Zjevování v primárním smyslu ontického zjevu je vždy zjevováním se jsoucna. Neexistuje žádné **primární** reprezentování jsoucna něčím „mentálním“. Představování, vzpomínání, fantazie, sen atd. jsou psychologické tituly, koncipované z hlediska otevřenosti.*

V nich vždycky něco jsoucího vystoupilo do otevřené sféry jistým zvláštním způsobem, vždy jako fenomén na svém pozadí skrytosti, jako „vstup“ do určitého horizontu (odkryté skrytosti) jako „propadnutí“ či „fascinace“ a „zaujetí“ jistým horizontem, který buď se skrývá naprosto, nebo je jako takový odhalen.“¹⁴

Věřit a uvěřit musí člověk na této cestě, hledat vyšší pravdu, krásu, uskutečnění nějakého ideálu, který má přinést pozvednutí jemu i těm v jeho okolí, i těm, které nezná. Víra v něco vyššího, krásného, lidského a přirozeně fungujícího, to má být nosná síla našeho žití.

Ale pokud setrváme na cestě, odpovědi přijdou, přijdou i setkání, která mohou osvětlit i to další, co se v nás i kolem odehrává....

„Ale Gestell ohrožuje nejen člověka v jeho vztahu k sobě samému a ke všemu, co jest. Jakožto úděl posílá Gestell člověka tam, kde se odkrývání děje na způsob zjednávání. Kde panuje zjednávání, tam je každá jiná možnost odkrývání zapuzena. Gestell především zakrývá odkrývání, které nechává přítomné vstoupit do zjevu ve smyslu ποιησις. Ve srovnání s ποιησις nutí Gestell člověka, aby jeho vztah k tomu, co jest, byl nasměrován zcela opačně. Kde vládne Gestell, má veškeré odkrývání charakter spravování a zajišťování použitelného stavu. Tato správa nenechá už vyjít najevo ani svůj vlastní základní rys, totiž toto odkrývání jako takové.....

„...v čem se uděluje a osvojuje (sich ereignet) neskrytost, tzn.pravda. Gestell zastiňuje lesk a vládu pravdy....

... Úděl, který nás posílá do oblasti zjednávání, je tudíž tím nejkrajnějším nebezpečím. Neexistuje žádná démonie techniky, naproti tomu ovšem existuje tajemství její bytnosti. Bytnost techniky je jakožto úděl odkrývání nebezpečím. Neobvyklý význam slova Gestell je nám snad nyní již o něco bližší, když teď Gestell myslíme ve smyslu údělu a nebezpečí. ... Ohrožení ve vlastním smyslu se člověka týká již v jeho bytnosti. ...

Panování Gestellu nás ohrožuje možností, že by nám bylo odepřeno dostat se k původnějšímu odkrývání a zaslechnout tam slovo (Zuspruch), kterým nás oslovuje počátečnější pravda. Tam, kde vládne Gestell, je tedy v nejvyšším smyslu nebezpečí. Kde však je nebezpečí, vyrůstá také záchrana“¹⁵

Myslím tedy opět na to, co znamená to slovo zachránit. Tyto poslední věty popsal již básník Hölderlin ve svých verších. Už tehdy zřejmě potřeboval někdy někdo zachránit, najít kus sama sebe. Znamená to tedy asi to, že člověk vždy v průběhu celých dějin lidstva tak trochu zápasil s tím, aby zůstala zachována jeho vlastní bytost, smysl jeho existence. Je to smysl jeho bytí, co by člověk mohl ztratit. To je to skutečné vnímání možného nebezpečí pro člověka. Člověk ztrácející sám sebe a svou základnu bytí ztrácí pak pravděpodobně s tím vším svůj smysl života, svou podstatu bytí. Začíná být ohrožen, že ve své bytosti podlehne zlu, které kolem působí. Stává se nástrojem v rukou jiných. Pokud takto ztratí možnost prožít svůj osud, čím se stane? Snad jenom stínem, odleskem obrazu své původní bytnosti? A Heidegger opravdu dále píše:

„Zachránit znamená více“, „zachránit“ znamená přivést něco zpět k jeho bytnosti, a pomoci mu tak, aby se zaskvělo v nejvlastnější lesku své bytnosti. Nemohl by pak ale pronikavý pohled do toho, co je Gestell jakožto úděl odkrývání, vynést na světlo ono záchranné v jeho vzcházení? Tam, kde něco roste, tam je zakořeněno, odtud prospívá. To obojí se děje v skrytu a tiše a tehdy, kdy je jeho chvíle. Podle slov básníka však nemůžeme očekávat, že tam, kde je nebezpečí, lze bezprostředně a bez přípravy sáhnout po záchráně. Proto nyní musíme napřed promyslet, jak dalece v tom, co je nejkrajnějším nebezpečím, tedy jak dalece ve vládě Gestellu, je záchrana zakořeněna a jak odtud vyrůstá. ...

Je nutno v posledním kroku naší cesty vrhnout na zmíněné nebezpečí ještě jasnější pohled. Proto se musíme ještě jednou na techniku zeptat. Vždyť podle toho, co bylo řečeno, právě v její bytnosti je záchrana zakořeněna a z její bytnosti vyrůstá. Jak ale máme to záchranné v bytnosti techniky

¹⁵

Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoyomenh 2004, s. 21-22.

spatřit, dokud jsme neuvážili, v jakém smyslu slova „bytnost“ je vlastně Gestell bytností techniky? Dosud jsem chápali slovo „bytnost“ /Essen) v běžném významu. Ve školské filosofické řeči znamená slovo wesen to, co něco je, latinsky quid. ...Gestell nikdy není bytností techniky ve smyslu nějakého rodu. Gestell je údělem seslaný způsob odkrývání, totiž způsob vymáhavý. Také ποιησις, poskytování výskytu, je takovýto údělem seslaný způsob. Ale tyto způsoby odkrývání nejsou druhy, které by uspořádány vedle sebe spadaly pod pojem odkrývání. Odkrývání je úděl ... Ale Gestell jakožto úděl zároveň ποιησις zastíňuje. ...Bytnost techniky je v určitém smyslu dvojznačná. Taková dvojznačnost poukazuje do tajemství všeho odkrývání, tzn. pravdy.“¹⁶

„Za prvé nás Gestell nutí, abychom se ponořili do zuřivého zjednávání, které zastírá každý náhled do události... Za druhé se Gestell děje (ereignet sich) v onom poskytujícím, které nechává člověka – dosud nezkušeného, v budoucnu však možná zkušenějšího – prodlévat jako potřebného ke schraňování bytnosti pravdy (Wahrnis des Wesens der Wahrheit). Tak se vyjevuje vzestup záchranného. Tázat se na techniku znamená tázat se na konstelaci, v níž se odehrává (ereignet) odkrytost a skrytost, v níž se odehrává (ereignet) to, co bytuje jakožto bytnost pravdy. A přece, co nám pomůže pohled do konstelace pravdy? Hledíme do nebezpečí a spatřujeme růst toho, co přináší záchranu. Tím ještě nejsme zachráněni. Avšak jsme tím osloveni, abychom v narůstajícím světle toho, co přináší záchranu, doufali (verhoffen). Jak má toto doufání vypadat?

Zde a nyní ve skrovné podobě tak, že o to, co přináší záchranu, budeme v jeho růstu pečovat. V tom je zahrnuto, že budeme mít neustále na zřeteli ono krajní nebezpečí. To, co je pro techniku bytnostné, ohrožuje odkrývání, hrozí možností, že všechno odkrývání se rozplyne ve zjednávání a všechno se bude ukazovat pouze v nezakrytosti na způsob použitelného stavu. Lidské konání se nikdy nemůže setkat s tímto nebezpečím bezprostředně. Lidský výkon nemůže nikdy sám toto nebezpečí zahnat. Lidské zamyšlení však může uvážít, zda to není tak, že všechno, co přináší záchranu, musí mít vyšší, avšak zároveň příbuznou a odvrácenou bytnost, jako to, co je ohroženo.

Nemohlo by pak nějaké počátečněji poskytnuté odkrytí přivést k prvnímu zazáření v rámci nebezpečí ono zachraňující, které se v technickém věku spíše skrývá než ukazuje?...

¹⁶

Heidegger, *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004, s. 28-32.

Τέχνη se kdysi jmenovalo také vynášení pravdivého do krásného. Τέχνη pojmenovávala také ποιήσεις krásných umění. Na začátku evropského údělu dosáhlo umění v Řecku nejvyšších výšin odkrývání, jaké bylo kdy umění poskytnuto. ¹⁷

„ Umění umožnilo, aby se zaskvěla přítomnost bohů, umožnilo, aby se zaskvěl rozhovor mezi údělem bohů a lidí. A umění se jmenovalo pouze τέχνη. Τέχνη byla jediným, rozmanitým odkrýváním. Byla zbožná, πόμος, tzn. podřizovala se vládě pravdy a starala se o to, aby pravda zůstávala pravdou...

Umění nepocházela z artistního. Umělecká díla nesloužila k estetickému prožitku. Umění nebylo sektorem kulturního provozu.....

Svoboda (Freiheit) spravuje to, co je volné a svobodné (das Freie) ve smyslu prosvětleného, tzn. odkrytého. A je to událost (Geschehnis) odkrývání, tzn. pravdy, k čemu je svoboda v nejbližším a nejvroucnějším příbuzenství. Všechno odkrývání (entbergen) patří do rámce uchovávacího chránění (bergen) a skrývání (verbergen). ¹⁸

„Ale skryté a stále se ukrývající je to, co osvobozuje a uvolňuje, totiž tajemství. Veškeré odkrývání vychází z oblasti toho, co je volné a svobodné, k volnému a svobodnému se ubírá a do volného a svobodného přivádí. Svoboda toho, co je volné a svobodné, není ani v nevázanosti libovůle, ani ve vázanosti pouhými zákony. Svoboda je ono prosvětlující (lichtend) a skrývající, v jehož světlině (lichtung) vlaje závoj, který zahluje bytování veškeré pravdy, a nechává tak zjevit se tento závoj jako zahalující. Svoboda je oblast údělu (Geschick), který pokaždé přivádí odkrývání na cestu. Bytnost moderní techniky spočívá v Gestellu. Gestell patří k údělu odkrývání. Když však promýšlíme bytnost techniky, zakoušíme Gestell jako úděl (Geschick) odkrývání.

Tak se již udržujeme ve volnosti a svobodě toho, co nám posílá úděl, který nás nikterak neuzavírá do nějakého temného nátlaku, který by nás nutil techniku slepě provozovat nebo, což

¹⁷ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004, s. 32-33.

¹⁸ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004, s. 21-22.

je totéž, bezmocně se proti ní vzpouzet a zatracovat ji jako dílo dáblovo. Naopak když se bytnosti techniky výslovně otevřeme, ocitneme se nečekaně přijati do osvobozujícího nároku.“¹⁹

Sedím teď opět v krajině a přemýšlím o uplynulých dnech a setkáních, setkáních s technikou a lidmi, s jejich osudy, které souvisí s osudem celé krajiny a které mohu teď posuzovat jinými očima, s novými zkušenostmi. Jako bych získala nový a jasnější pohled na děje kolem sebe, pohled na život obohacený o hluboký prožitek a vnímání druhých. Hledám v okolí nějaké známky života, ale neděje se nic. Přitom je tu krásně, země jakoby vydechla po práci, kterou prošla. Jako by žila radostí z toho, že mohla lidstvo nějak obdarovat.

Stroje zmizely, také splnily svůj úkol, ale teď by měli přijít na scénu znovu lidé a poděkovat za dílo, které se podařilo. Děj, který jsem sledovala v minulých dnech, není dokončen. K úplnému obrazu žní něco chybí...

SETKÁNÍ PÁTÉ.

„Bytnost techniky spočívá v Gestellu. Jeho panování patří k údělu. Protože úděl uvádí člověka vždy nějakým způsobem na cestu odkrývání, kráčí člověk na této cestě neustále na jejím okraji, kde má možnost sledovat a zabývat se pouze tím, co je odkryté na způsob zjednávání a odtud brát veškerou míru. Tím se mu uzavírá druhá možnost, totiž aby se spíše a více stále původněji a počátečněji věnoval bytnosti neskrytého a jeho neskrytosti, aby se dozvěděl o své nezbytné příslušnosti k odkrývání jako své bytnosti.

Poněvadž úděl uvádí člověka mezi tyto možnosti, je člověk údělem ohrožen. Úděl odkrývání je jako takový ve všech svých způsobech, a proto nutně nebezpečím (Gefahr). Ať už úděl odkrývání vládne jakýmkoli způsobem – neskrytost, v níž se všechno, co jest, vždy ukazuje, nese sebou nebezpečí, že člověk se v neskrytém přehlédne, zmýlí a vyloží si je chybně. Způsob neskrytosti, v němž se příroda představuje jako spočitatelná souvislost působení sil, může sice rovněž dovolovat správná zjištění, avšak právě kvůli těmto úspěchům přetrvává nebezpečí, že ve všem tom správném se ztratí to pravdivé. Úděl odkrývání je sám v sobě nebezpečím, a to ne jen tak nějakým, nýbrž nebezpečím po výtce. Panuje-li však úděl v podobě Gestellu, pak je nebezpečí největší.

To se nám osvědčuje ve dvou ohledech. Jakmile se člověka neskryté netýká už ani jako předmět,

¹⁹

Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oioymenh 2004, s. 25.

nýbrž výlučně jako použitelný stav, a člověk je v rámci této bez-předmětnosti už jen zjednavatelem použitelných stavů, pohybuje se člověk na nejzazším okraji srázu, totiž tam, kde i on sám má být chápán už jen jako použitelný stav. “²⁰

Nicméně právě takto ohrožený člověk se vypíná jako pán země. Tím se šíří zdání, že všechno, s čím se setkává, existuje, jen pokud je to dílo člověka. Toto zdání plodí pak poslední, nejklamnější dojem. Podle něj to vypadá tak, že jako by člověk potkával všude už jen sebe sama.

Odpoledne se v krajině přece jen projevuje život. Prázdná plocha pole přilákala mladé na motorkách, kteří tu sem a tam s radostí a velkou rychlostí projíždějí sem a tam. Prach se opět zvedá nad krajinou. Srnky opět běží do úkrytů. Bezcílné víření země, nejsou to závody, jak by se na první pohled zdálo.

Spíše se jedná o chaotické vybíjení energie, která by se mohla využít jinde. Po chvilkách agrese a prudkosti přichází zase klid. Opírají se chvilku o stroje v zapadajícím slunci, pokuřují a hlasitě se smějí.

Ale čemu, nedá se zatím zjistit. Ptám se, co znamenají tyto děje a obrazy. Čekala bych nějakou strukturu a řád, ale nenacházím žádný. Chtěla bych se dozvědět další část pravdy, tak jako ze setkání předchozích. Když však mládež vidí, že se blížím, nasedne na stroje a mizí pryč. Žádné znamení zájmu o kontakt, o sblížení, o rozhovor. O čem by tak mohl probíhat? Možná se bojí odsouzení, výtek, omezení nebo možných postihů Nezbyvá než dále číst a hledat další odpovědi u filosofů.

„Hovoří se často o smyslu určitých lidských záležitostech, smyslu života, dějin, různých institucí, o smyslu demokracie atd., aniž je pojem smyslu sám určen, aniž se děje pokus o takové určení – zřejmě proto, že na jedné straně se pociťuje potřeba takového pojmu, na druhé se sám považuje za cosi samozřejmého. ... Samozřejmost – zdánlivou – sdílí pojem smyslu se všemi základními pojmy tak obecnými, že jejich povaha vzdoruje běžnému způsobu určení, který podává definiční receptář tradiční logiky. Takový je pojem bytí, pojem dění, pojem zjevování. Smysl náleží nepochybně mezi takovéto tituly a je to nepochybně jeho obtížnost a současně nepostradatelnost, která působí, že se tak často sahá k osvědčenému prostředku, jak si ušetřit bližší analýzu, kterým je předpokládat evidentnost tohoto nepostradatelného myšlenkového prostředku. ... “²¹

²⁰ Heidegger, *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oioymenh 2004, s. 25.

²¹ Patočka, J. *Kacířské eseje*. Praha : Academia 1990, s.65.

Jde o to, najít rozdíl mezi smyslem a významem, většina z nás to ani nerozlišuje. Ani mně se to nedaří v životě přesně rozlišovat. Heidegger uvádí, že smysl je určení, na základě čeho se něco stává srozumitelným. Smysl by měl být něco odůvodňujícího, nejen ve významu formálně logického vyplývání, nýbrž rovněž ve významu materiální srozumitelnosti. Motivace činů, jejich hlubší pozadí dá se odkrýt hledáním významu smyslu.

„Smysluplné (či k smyslu vztažené) je však dění pouze, kde někomu o něco běží, kde tedy nemáme před sebou pouze konstatovatelné průběhy, nýbrž takové, jimž lze porozumět ze zájmu a vztahování k světu, otevřenosti pro sebe i věci. První náznaky zájmu shledáváme v říši života. Ale proces vývoje života, který je dnes obecně přijímán, může být opět jen s vynaložením spekulace prohlášen za smysluplný v tomto smyslu.

Smysluplný v označeném smyslu ze všeho zkušenostně známého je jen život člověka. Seběmenší jeho hnutí je možno vložit pouze z interesovaného vztahování k sobě na základě otevřenosti pro to, co jest....

Smysl vyprávění o tom, co se stalo, je však rozdílný od smyslu toho, co je vypravováno. Smysl dění je výkonem těch, kdo jednají a trpí, kdežto smysl vypravování je v pochopení logických útvarů, které nám k dění poukazují. Smysl artikulovaný v tomto porozumění je poměrně nezávislý na situaci, což se vyjadřuje v tom, že musí být (v jistých mezích) pochopen lidmi v jiných místech, dobách a tradicích stejně, zatímco smysl dění je ve vyvíjející se situaci samé.“²²

Jak tedy dát smysl života takovým mladým lidem, které v přírodě potkávám? Možná psát o vyprávěních a setkáních s těmi, kdo už něco pamatují a něco zde prožili. Psát o omylech a ztrátách, o poučeních, které z toho pro nás plynou. Najít otázky a myšlenky, které jsou schopny mladé oslovit. Bylo by třeba naučit je lásce a úctě ke každému člověku, jeho způsobu bytí. Na druhé straně je nutné u mladé generace, která přijde po nás, respektovat její jinakost. Ona se zrodila se z našeho způsobu života, z našeho postupného přetváření venkova ve snaze dohnat město. Velká část problému tkví v neschopnosti člověka připouštět si své omyly a chyby, proto je neustále třeba hledat další otázky a odpovědi ke svému zdokonalování, abychom mohli svým životem dávat mladým příklad.

„ Na druhé straně se zdá, že význam omezujeme spíše na oblast logu, kdežto smysl je pro nás více něco reálného, co se týče např. citů a jednání, mluvíme o tom, zda utrpení má smysl – spíše než význam, o tom, jaký byl smysl jistého jednání ...

Podle toho by byl smysl něco odůvodňujícího, ale ne pouze ve významu formálně logického vyplývání, nýbrž ve významu materiální srozumitelnosti.

Do této materiální srozumitelnosti náleží motivace činu, ale rovněž to hlubší pozadí prožívání a jednání, o nichž je řeč, např. když mluvíme o smyslu utrpení, úzkosti, smyslu toho, že člověk je tvor tělesný. “²³

„Ve všech těchto případech „smysl“ neleží nabíledni, nýbrž musíme jej získat výkladem, který odhalí, co nám původně brání jej vidět, co jej zakrývá, zkresluje, zatemňuje.... Každá smysluplnost je účelná nebo zakotvena v účelech. Účel je kauzální svazek, který byl pojetím do smysluplné souvislosti lidských motivů a činů sám učiněn smysluplným.

Není tedy možné smysl ztotožňovat s účelností, nebo dokonce jej z ní vysvětlovat. Na druhé straně může být jednání účelné, a přece ztratit svůj (původní) smysl: tak např. se zdá, že moderní věda svým naprostým objektivismem ztratila vnitřní smysl a odůvodňuje se toliko vnějšími účely, které vyplývají z možnosti aplikovat ji. Na druhé straně může lidské jednání být neúčelné či protiúčelné, a přece mít smysl: patologické chování hysteriků a vůbec lidí neurotických má smysl, který lze pochopit, ale není účelné. Chyby, kterých se dopouštíme v jednání, jsou pochopitelné, ale nejsou účelné, ovšem předpokládají účel a (falešnou) volbu prostředků (neadekvátních). Chtít smysl vyvozovat z účelu a účelnosti znamená podržovat jej kategorii kauzality, neboť účel lze pojmut s Kantem jako kauzalitu představy. Není-li však smysl redukovatelný na účel, pak lze naopak zastávat větším právem názor, že účel je kauzalita pozvednutá do oblasti smysluplné, přičemž zůstává otevřeno, zdali to je jediný způsob působnosti smyslu. “²⁴

Tedy všechno má ve své podstatě smysl, i to jednání mladých, chaotické a agresivní. Za vším lze spatřovat projev a volání duše. Nelze každé jednání lidské hodnotit toliko účelem a důvodem, jasným a patrným na první pohled. Všichni jsme diváky a zároveň herci na jevišti života, ale měli

²³ Patočka, J. *Kacířské eseje*. Praha: Academia 1990, s. 65.

²⁴ Patočka, J. *Kacířské eseje*. Praha: Academia 2004, s. 66-67.

bychom si velice dobře uvědomovat své role a přemýšlet o nich. Všechna setkání jsou něčím důležitá, i ta na první pohled nevýznamná. I letmý pohled nebo úsměv může leccos napovědět. Za halasem a agresí těch mladých mohu tušit vnitřní nejistotu a zranitelnost, kterou mladá generace v sobě nese. Jistě i ji tato místa něčím oslovují, krásná přírodní scenérie ani západy slunce nezůstanou bez povšimnutí - přece jen se dovedou na čas zastavit a chvilku se dívat. Není to na tak dlouhou dobu jako u těch starších, přesto i zde je cítit souznění, stejná touha po kráse.

„Řečené klade opět otázku poměru mezi smyslem a hodnotou. Hodnoty jako pravda, dobro, krása nejsou samy o sobě účely a cíli, ale jejich uskutečňování se ovšem může stát cílem a účelem lidského jednání. V podstatě však neznamenaají hodnoty nic jiného, než že jsoucno je smysluplné, a označují to, co mu „dává“ smysl, pravda znamená, že je jsoucno srozumitelné a přístupné pochopení a vysvětlení, krása, že vstup jsoucna do lidského světa ukazuje tajemství bytí jako něco navždy úchvatného, dobro, že ve světě je možná sebeneznalá či sebezapomenutá přízeň a milost.

A podobně je tomu s celou onou nekonečnou rozmanitostí hodnot, které ustavičně na nás apelují, nás přitahují a odpuzují, a jež „působí“ vesměs, že jsoucno není ani pro nás lhostejným výskytem, nýbrž že nás „oslovuje“, něco nám říká, je předmětem pozitivního či negativního zájmu.“²⁵

Dvě století před Heideggerovým poznáním pociťuje Immanuel Kant, význačný filosof 18.století:

SETKÁNÍ ŠESTÉ

„To, co je poznáno matematickým způsobem myšlení, to v sobě nese jistotu své pravdivosti. Skutečnost, že člověk může vytvořit matematiku, dokazuje, že může poznat pravdu. Ať už pochybujeme o čemkoli, o pravdivosti matematiky pochybovat nemůžeme.

V Kantově duši tímto oceněním matematiky vystupuje ono smýšlení novověkého vývoje světového názoru, které dalo ráz Spinozovu okruhu představ. Spinoza chce své řetězce myšlenek uspořádat jako členy matematické vědy, aby se přísně vyvíjely jeden z druhého.

Nic jiného než to, co je myšleno matematickým způsobem, nedává pevný základ. Základ, na němž – ve Spinozově smyslu – cítí svoji jistotu lidské „já“, které prožívá sebe v duchu nové doby.“²⁶

²⁵ Patočka, J. *Kacířské eseje*. Praha: Academia 1990, s. 67.

²⁶ Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s. 60.

„Tímto způsobem myslel již Descartes, od něhož Spinoza přijal mnoho podnětů... z pochybnosti musel přinést oporu světového názoru, kterou nemohl vidět v pouhém přijetí myšlenky v duši... řecký způsob postoje ke světu myšlenek už pro člověka novověku není možný. Ten musí v sebevědomé duši najít něco, co myšlenku podpírá.....Když Descartovi z jeho pochybování vyplynulo „Myslím, tedy jsem“ a vše, co s tím souvisí, cítil se v této věci jistý... Jistota však existuje, praví Kant. Matematika a přírodní věda to dokazují.....našel odpověď, která pravdivost a jistotu lidských poznatků zachránila tím, že obětovala lidské pochopení základů světa. O světě, který leží rozložen mimo nás a který na sebe necháváme působit jen prostřednictvím pozorování, by náš rozum nikdy nemohl tvrdit, že je v něm něco jistého. Náš svět tedy může být jenom takový, jaký sami vybudujeme. Svět, který leží uvnitř našeho ducha.Náš duch si totiž tvoří svůj vlastní svět podle svých vlastních zákonů. Pokud je lidský duch stejný, bude také stejným způsobem postupovat při vytváření svého světa... Matematika a přírodní věda neobsahují zákony vnějšího světa, nýbrž našeho duchovního organismu.

Chceme-li poznat nepodmíněnou pravdu, potřebujeme pouze probádat náš duchovní organismus. Rozum své zákony nečerpá z přírody, nýbrž jí je předpisuje“²⁷

Vyplývá z toho tedy, že kořeny našeho současného hodnocení světa, našeho pohledu na přírodu a její přínos pro náš život tkví v tomto způsobu uvažování a vnímání přírody? Je v tom základ toho, jak vidíme a trochu mělce vnímáme její hodnoty?

„Kant pokládal za svůj objev to, že nejvyšší pravdy nejsou pravdami poznání, nýbrž pravdami morálními. Člověk se musí zřici pochopení nadsmyslového světa. Z jeho morální povahy mu vzniká náhrada za poznání. Není divu, že Kant vidí nejvyšší požadavek na člověka v nepodmíněné, upřímné oddanosti ctnosti. Kdyby mu povinnost neotevřela výhled ze smyslového světa, byl by do něho uzavřen po celý svůj život. Požadavkům povinnosti tedy musí ustoupit cokoli, co žádá smyslový svět. Smyslový svět sám od sebe nemůže souhlasit s povinností, žádá si to, co je příjemné, radost. Té se povinnost musí stavět na odpor, aby člověk splnil své poslání. Není ctnostné to, co člověk dělá s radostí (z rozkoše), ale to, co vykoná v nezištné oddanosti ke ctnosti“²⁸

²⁷ Steiner,R. *Záhady filosofie*. Svätý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s.64.

²⁸ Steiner,R. *Záhady filosofie*. Svätý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s. 65.

Abychom co nejlépe pochopili přírodní zákony a koloběh roku, musíme se jako lidstvo dívat především do dějin filosofických zvrátů a změn, které naši kulturu a schopnost tvořit si názor po celé generace ovlivňovaly.

Kant a Goethe stojí duchovně proti sobě na nejvýznamnějším místě novodobého vývoje světových názorů. Odlišný byl také způsob, jaký k nim zaujímal ti, kteří hledali filosofický výklad tehdejší společenské atmosféry a úroveň myšlení. Proto pokládám za důležité zmínit se zde o Goethově pojetí myšlenkového a filosofického světa. Je nutno přiznat, že tyto postoje silně ovlivnily kulturu a způsob myšlení následujících generací.

„Sebevědomé jáství se může naplnit myšlenkou nejen tak, že ví: Já jsem ji vytvořil, nýbrž i tak, že v ní poznává život, o němž může vědět: Ten je schopen se uskutečnit i mimo mne. Sebevědomé jáství si tak může říci: Nesu v sobě něco, co mohu najít i mimo sebe.

Novodobý vývoj světového názoru tedy nutí ke kroku – v sebevědomém jáství najít myšlenku, kterou bychom pocítovali jako živou. Tehdy ten krok Kant neudělal, ale Goethe ano.“²⁹

Ke Kantově filosofii tvoří protiklad Goethovo chápání světa a postavení lidské bytosti v něm. Přibližně ve stejné době, kdy Kant vydává svá stanoviska, vyslovuje Goethe své vyznání víry v prozaickém hymnu „Příroda“.

„Člověka v něm postavil do přírody a přírodu, která vládne nezávisle na něm, učinil jeho vlastníkem a současně i jeho zákonodárcem. Goethe vše lidské chápal jako součást této přírody, a tak přiřadil lidského ducha přírodnímu světovému řádu.

„Příroda objímá nás a v náručí nás drží – neschopné, abychom z ní vystoupili a neschopné, abychom do ní hlouběji vnikli. Bez vyzvání a varování vtahuje nás do víru svého tance a žene se s námi dále, až jsme unaveni a z její náruče vypadneme. Lidé jsou všichni v ní a ona je ve všech... I to nejméně přirozené je přírodou, i to nejnemotornější šošáctví má něco z jejího génia.... Jsme poslušní jejích zákonů, i když se jim sami vzpíráme. Působíme s nimi, i když chceme působit proti nim.... Ona je všechno, sama se odměňuje, sama se trestá, obveseluje a trýzní sebe samu. Pojala mě do světa, a také mě z něho vyvede ven. Spoléhám na ni. Necht' nade mnou vládne, své dílo nebude nenávidět. Nemluvil jsem o ní. Nikoli co je pravdivé a co je nesprávné, vše pravila ona. Všechno je její vina, všechno je její zásluha...

²⁹

Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce, Michael 2008, s. 68.

*Domníval se, že věčné zákony, jimiž se řídí příroda, projevují se v lidském duchu. Přece to však nebyly pro něj zákony tohoto ducha, nýbrž objektivní zákony samotného přírodního řádu. V umění a krásnu Goethe neviděl říši vytrženou ze skutečných vztahů, nýbrž vyšší stupeň přírodní zákonitost“.*³⁰

„Vznešená umělecká díla, stejně jako nejvyšší přírodní byla vytvořena lidmi podle pravdivých, skutečných a přírodních zákonů. Zde je nutnost, zde je Bůh.

Postupuje-li umělec řeckým způsobem, totiž podle těch zákonů, podle nichž se sama projevuje v jeho dílech božskost, kterou lze nalézt v samotné přírodě.

*Pro Goetha umění je projevem skrytých zákonů přírody. Umělec tvoří přírodní díla na vyšším stupni dokonalosti. Umění je pokračováním a lidským završením přírody. Tím, že je člověk postaven na vrchol přírody, pohlíží na sebe jako na celou přírodu, která má v sobě vrchol znovu vytvořit. K tomu se vzdává tím, že se naplňuje všemi dokonalostmi a ctnostmi, vyvolává výběr, dává řád a harmonii i smysl, a konečně se pozvedá k vytvoření uměleckého díla!“*³¹

*„Kant měl pocit, že v obraze přírody se mu nenabízí nic, na čem by mohl založit jistotu sebevědomí. Tuto jistotu bylo nutno vytvořit, neboť nová doba prohlásila lidské sebevědomé „já“ za skutečnost. Bylo nutno umožnit, aby tato skutečnost byla uznána. Všechno, co může rozum uznat za vědění, však pohlcuje obraz přírody. Kant se tak cítí nucen, aby pro své sebevědomé „já“ a s ním související duchovní svět zjednal něco, co není věděním, a přece dává jistotu. Sebevědomé jáství se může naplnit myšlenkou nejen tak, že ví: „Já jsem ji vytvořil“ nýbrž i tak, že v ní poznává život, o němž může vědět: „Ten je schopen se uskutečňovat i mimo mne.“ Sebevědomé jáství si tak může říci: „Nesu v sobě něco, co mohu najít i mimo sebe“.*³²

V Goethovi se objevuje nějaká větší živost a přirozenost lidského života. Jakoby zasvitlo dobro a láska na všechny ve své pravdivosti. V možnostech lidského ducha objevil Goethe cestu pro lidské vědomí a ducha k větší k přirozenosti, k pravému základu lidské bytosti a jejího svobodného „já“. Odtud pak může člověk čerpat sílu, jak najít svou cestu a jak na ní také vydržet, pevně už zakotven ve svém „já“.

³⁰ Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce, Michael 2008, s. 68-70.

³¹ Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s. 70.

³² Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s. 66.

„Goethe je tak na cestě, aby v sebevědomém „já“ našel ideu, kterou lze nejen vnímat, myslet si ji, nýbrž která je i živá. Sebevědomé „já“ v sobě prožívá říši, která prokazuje příslušnost jak sama k sobě, tak k vnějšímu světu, neboť její útvary dosvědčují, že jsou obrazy tvořivých sil. Sebevědomé „já“ tak nachází samo sebe a projevuje se jako skutečná bytost.

Goethe rozvinul představu, podle níž může sebevědomé „já“ v sobě pocítit život, protože pociťuje svoji jednotu s tvořivými přírodními podstatami. Novodobé světové názory usilovaly o překonání záhady sebevědomého „já“. Goethe do tohoto „já“ vkládá živou ideu. S touto životní silou, která v něm vládne, samo „já“ prokazuje, že je skutečností naplněnou životem.³³

„Umění je pokračování a lidským završením přírody. Tím, že je člověk postaven na vrchol přírody, pohlíží na sebe jako na celou přírodu, která má v sobě vrchol znovu vytvořit. K tomu se vzdává tím, že se naplňuje všemi dokonalostmi a ctnostmi, vyvolává výběr, dává řád, harmonii a smysl a konečně se pozvedá k vytvoření uměleckého díla....

Příroda je všechno, od anorganického kamene až k nejvyšším lidským uměleckým dílům, a všechno je v ní ovládáno stejnými „věčnými, nutnými, tou měrou božskými zákony,“ že“ samo božstvo by na věci nemohlo nic měnit“ („Báseň a pravda“, 16.kniha.)“³⁴

Člověk se musí tedy na základě hledání smysluplnosti vydat nejen ke svým dějinám, ale i k významu vody, která do přirozeného života lidského patří. Člověk v rámci dějinných změn v celé společnosti tvoří sám své osobní dějiny, pak dějiny své obce, svého kraje, a tím zase celé společnosti. A tak se kruh uzavírá – právě tak jako voda se vrací na počátek. I ostatní živly – oheň, vzduch, země – kolují ve všech podobách stvoření. Když se člověk naučí rozumět jejich působení, naučí se rozumět více sám sobě. Pak, zejména pokud se naučí vnímat vodu, která má na Zemi ve všem největší podíl, v jejích základních fyzikálních vlastnostech i duchovních hodnotách, může dle zákonitostí existence světa a jeho vývoje objevovat a vidět staré a překonané v nových souvislostech. Je v tom naděje a síla, kterou současná společnost tak naléhavě potřebuje. Ve svém tázání se tedy potřebuji vydat na počátek cesty, k počátkům dějin filosofických. Svou cestu začínám u Thalety, pramene všeho počátku filosofického myšlení, a odtud pokračuji k Platónovi.

³³ Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce: Michael 2008, s. 72.

³⁴ Steiner, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce : Michael 2008, s. 70.

SETKÁNÍ SEDMÉ

Voda je pro Thaléta proměnlivostí a životem. Thales vidí Zemi jako těleso ponořené do vody, těleso, které ve vodě žije. Tekutost je mu základní povahou všeho zkušenostního, vše je pohyblivé a nějak živé.

Voda je představitelkou naplnění, hlubiny, bezedné propasti chaosu, je to vlastně dimenze původu. Vše se z vody vyděluje, je to jako vyrůstání z kořenů. „Semena“ všech věcí (bytostí) mají vlhkou povahu, pevný tvar je teprve něco, co vyrůstá z té vlhkosti ...

Vším prostupuje hlubina a její působení. Ve všem je hlubina, která naplňuje, vše je podle Thaléta plné bohů. („Pomni, že kamkoli vstoupíš, jsou bohové“).

Hlubina zde představuje temnotu a propast všeho bytí, všeho živoucího. Vědomý vztah k pravdám a moudrostem dávných věků nám často úplně chybí. Obraz hlubiny otevřené a otevírající se člověku nabízí obraz možnosti vlastního pádu, ale zároveň nabízí možnost záchrany v objevování hloubky všech jevů, myšlenek i projevů života zde na Zemi.

Opakem hlubiny je mělkost, které když podlehne lidské myšlení, vede k odumírání a k stagnaci. Lidé by se v tom případě nenamáhali myšlením, tázáním a hledáním. Vše by bylo jednoduché, srozumitelné, nebylo by třeba nic objevovat, vývoj a život by se postupně zastavil.

Hloubku bychom měli v sobě pěstovat nejen v thaletovském smyslu, ale i v obecně lidském. Hluboký by měl být náš vztah k životu, k těm, které milujeme, i k těm ostatním. K práci, kterou děláme rádi i kterou dělat musíme.

Hluboké mají být naše city, naše prožitky, naše myšlenky. Jako lidské bytosti bychom se měli zbavit strachu a slabosti před pohledem do této hlubiny, což není vždy lehké, přesto důležité pro naši duši, pro plný pocit úplnosti našeho bytí. Hluboký by měl být náš vztah k domovu, náš vztah k místu, kde žijeme, k vlasti, do které jsme se narodili....

Už děti by se měly učit hlubšímu pohledu na svět, protože povrchnosti se později těžko zbaví. Hlubina je nejen životodárná, ale i nebezpečná. Avšak budeme-li budeme věřit síle božské moudrosti, v přítomnost duchovního světa i spásnou sílu Matky Země, pak hlubina přestává být zrádnou, stává se obvyklou součástí našeho života. Pak může dojít k naplnění smyslu žití a pocitu plnohodnotného života..

Tekutost .a její obraz v lidském životě dává smysl konání člověka, má význam pro jeho duši , dává obraz proudění a věčného pohybu jako samozřejmosti lidského žití. Měkkost i tvrdost, chlad i teplo, hloubka i mělkost vody, to vše představuje různé formy i základní obrazy lidského života. To, že se v této tekutosti odráží slunce i stíny, dává obraz mnohostrannosti lidského života. Zachovává-li tekutost svou živost i hloubku, vytváří na Zemi obrazy pravdy i čistoty, a pomáhá člověku pravdu a čistotu spoluvytvářet.

SETKÁNÍ OSMÉ

A jakou cestou se vydává Platón v proslulém starodávném dialogu *Timaios* se Socratem a Kritiém? Jak on vidí vodu a její vznik a působení zde?

„Synové pojavše na mysl příkaz otcův plnili jej: Vzavše nesmrtelný počátek smrtelného života, po příkladu svého tvůrce vypůjčovali si od světa částice ohně i země i vody a vzduchu s podmínkou, že budou zpět vráceny, pak je brali a spojovali v jeden celek – ne nezrušitelnými pouty, jimiž byli sami udržováni ... nýbrž slučovali je hustými a pro drobnost neviditelnými hřeby ... tvoříce tak ze všeho jednotlivá těla, a do těla se stálým přílivem a odlivem vložili kruhové pohyby nesmrtelné duše...“³⁵

„Ty pak byvše vloženy do velikého proudu, ani nemohly nabýti vlády ani nebyly ovládány, nýbrž násilím byly unášeny a samy unášely, tak že celý živok se pohyboval sem a tam bez řádu a rozumového důvodu, všemi šesterymi pohyby, postupoval totiž vpřed i vzad a zase napravo i nalevo a dolů i nahoru a vůbec všemi šesti směry bloudil. Neboť jakkoli byl velký proud, který svým přílivem i odlivem poskytoval mu potravu, ještě větší bouři působily na jednotlivce účinky vnějších věcí, když například náhodou narazilo něčí tělo zevně na cizí oheň nebo i na pevnou hmotu země a vlhkou tekutinu vod, nebo když bylo postiženo bouří větrů, unášených vzduchem, a když ze všech těchto podnětů vzniklé pohyby, nesené tělem, dopadaly na duši ... ty všechny

³⁵ Platón. *Timaios*. Praha: Oikoymenh 1996, s.40.

pohyby tenkrát byly nazvány a ještě i nyní se nazývají počitky: Tak také ihned tehdy působice nejčtenější i největší pohyby ve spojení s proudem nepřetržitě plynoucím hýbaly a prudce otřásaly drahami duše: dráhu totožnosti docela spoutaly, valice se opačným směrem proti ní, a zadržely její vedení a chod, v dráze pak různosti působily také otřesy...“³⁶

„ Tím způsobily, pokud jen bylo možno, všechny lomy a poruchy kruhů, takže se tyto sice pohybovaly, udržující stěží vespolnou soudržnost, ale pohybovaly se bez rozumného řízení, hned dopředu, hned na stranu, opět pak dozadu...

... Právě totéž i jiné takové věci s velkou silou se stávají kruhovitým pohybům, a tu kdykoli narazí na některé z vnějších jsoucen buď z druhu totožnosti nebo různosti, tehdy dávají tomu, co jest s něčím totožné, i tomu, co jest od něčeho různé, právě opačná jména, než jest pravda, jsou lživé a nesmyslné a žádné není mezi nimi vládnuocí a vůdčí dráhy, na které však zvenčí případnou ve svém letu nějaké počitky, takže strhnou s sebou spolu i veškeren obsah duše, ty dráhy tehdy jsouce přemáhány, zdánlivě vítězí. Tak tedy všemi těmito účinky stává se duše, jakmile jest připoutána do smrtelného těla, zprvu bezrozumná, nyní jako na počátku. Když však příliv látek ke vzrůstu a výživě se zmenšuje, kruhovitě dráhy opět nabývají klidu jdou svou cestou a čím dál tím více se ustalují, ...tehdy již zachovávají své směry, an každý kruh jde podle svého přirozeného tvaru, a nazývajíce správnými jmény různé i totožné, tyto dráhy způsobují, že ten, kdo je v sobě chová, stává se rozumným....Jestliže pak ještě při tom pomůže správně pěstované vychovávání, dochází plnosti života a stává se veskrze zdravým...“³⁷

Jaká naděje v tomto textu na člověka dýchá. Vždyť vše bylo tak dobře naplánováno, vše bylo dobře rozvrhnuto a tvořeno. Na nic nepodstatného tvůrce nezapomněl, ani na duši, tak důležitou pro plný život člověka. Když tedy bylo vše tak dobře naplánováno, tvořeno, kde lidé selhali, že se cosi trochu zvtřlo, pokazilo?

„Dosavadní náš výklad týkal se, až na malé výjimky, toho, co bylo stvořeno rozumem, třeba však vedle toho promluvíti o tom, co vzniká nutností“³⁸

„Počátek tohoto světa totiž záležel ve směsi z nutnosti a z tvůrčí činnosti rozumu, rozum však ovládal bytnost tím, že ji přemlouval vésti většinu ze vznikajícího k nejvyšší dokonalosti: byl tedy na počátku stavěn tento vesmír působením nutnosti, přemáhané tímto způsobem a po této stránce od rozumné předmluvy....

³⁶ Platón. *Timaios*. Praha: Oikoymenh 1996, s.41- 42.

³⁷ Platón. *Timaios*. Praha : Oikoymenh 1996, s. 41.

³⁸ Platón. *Timaios*. Praha: Oikoymenh 1996, s. 45.

Jestliže tedy někdo podle toho chce říci, jak tomu vsutku bylo se vznikem světa, musí připojiti i druh neurčitého činitele, pokud má podle své přirozenosti vliv. Jest tedy třeba, abychom se vrátili, a když jsme našli u týchž jsoucen druhý příslušný počátek, abychom začali nyní znova od začátku vykládati o tomto činiteli týmž způsobem, jako jsme vykládali o onom. Pohledme tedy na samu přirozenost ohně i vody a vzduchu i země před vznikem světa i na stav, v jakém předtím byly; až dosud totiž nikdo nevyloží o jejich vzniku, nýbrž mluvíme, jako by každý znal pravou podstatu ohně i každého z těchto živlů, a činíme je počátečními prvky všehomíra, podobnými hláskám v řeči, ač by je člověk jen trochu rozumný nemohl pravděpodobně ani zdaleka srovnávat se slabikami. ... Vyzývejme i nyní na počátku svého výkladu boha, aby nás šťastně vyvedl z neschůdného a nezvyklého vypravování k mínění pravdě podobnému, a znovu počneme mluvití.“³⁹

Přestože člověk stále neumí zacházet se svou svobodou a často přitakává zlu, naděje pro dokončení úspěšného vývoje ve smyslu božské moudrosti tu stále je.

„Nový výklad o světě budiž založen na rozsáhlejší třídění než dřívější, tehdy totiž jsme při něm rozeznávali dva činitele, nyní však jest nám ukázati na jiný, třetí druh. Ti dva činitelé totiž dostali při předešlém výkladu, jeden byv učiněn základem jako vzor, chápaný rozumem a neměnitelný, druhý pak jako napodobenina onoho vzoru, mající vznik a viditelný.

Třetího druhu však jsme tehdy nerozlišili, domnívajíce se, že ty dva dostačí, nyní však sama souvislost výkladu, jak se podobá, nás nutí, abychom se snažili slovy objasniti onen nesnadný a nejasný druh. Jak tedy jest si představovati jeho význam a přirozenou povahu? ... Jest věru nesnadno promluvití o jednotlivém z těchto živlů zvlášť, jaké věci sluší vsutku spíše jméno vody než ohně a podobně, jaké věci sluší to a ono jméno spíše než všemu ostatnímu v celku i jednotlivě, promluvití tak, aby řeč byla přesvědčující a pevná....

Nuže, co bychom o těchto obtížných věcech pravděpodobného pověděli a jak i kterou cestou? Předně, co jsme nyní pojmenovali vodou, vidíme, že na pohled tuhnouc, stává se kameny a zemí, kdežto tatáž látka rozředěním a rozpuštěním mění se v páru a vzduch, rozpálený pak vzduch v oheň, a zase naopak, že oheň zhuštěn a shašen přechází opět v podobu vzduchu, a vzduch srázeje se a houstna, mění se zase v mrak a mlhu, z těchto pak, když ještě více zhoustnou, řine se voda, z vody pak zase vzniká země a kameny, že tedy tyto látky takto v kruhu přecházejí jedna v druhou.

³⁹

Platón. *Timaios*. Praha : Oikoymenh 1996, s. 45-46.

Když tedy jednotlivé tyto živly nikdy se nejeví stálé, jak by mohl někdo bez ostychu pevně rozlišovati, že ta a ta věc jest kterýkoli určitý z nich a ne jiný? “⁴⁰

Tedy věčný koloběh působící ve světě, v přírodě a v životě člověka. Vše se mění a přetváří, jedna vlastnost a její charakter zase přechází v druhou.

SETKÁNÍ DEVÁTÉ

Avšak je třeba si udržet vědomí, kde je počátek, odkud ta věc, vlastnost, jev či lidská bytost vzešla. Pak se nelze ztratit, zabloudit. Musíme však v sobě pěstovat údiv, pokoru a úctu před dokonalostí tvorby, věčného koloběhu, zrodu, přeměny, zániku.

...,Platónovy kruhy vznikají samy ze sebe, nepotřebují nic ze světa, proto jsou věčné, jsou nesmrtelné. Tyto kruhy opouštějí hlavu, thorac (hrud') a játra a penetrují svým ohňovým pohybem kamkoli ve světě, v kosmu. Mohou i transcedentovat tento svět. Můžeme myslet i to, co je za světem.

Hlava je místem rozumu (logistikon), thorac je místem thymu, tj. srdnatosti, odvahy, a játra jsou místem pro žádostivost (epithymie). Epimeleia je péče o duši. Není ničím jiným než nepřestajným dialogem se vším, s kosmem, s polis i s námi samými.

Není to nic jiného než vycházení kruhů z nás samých a nasměrování jejich pohybu ke světu jako celku, k polis jako k celku, k nám samým jako k celku. Tyto kruhy nacházejí na světě ale jen to, co je v cestě jejich pohybu. To znamená, že pohybují-li se tyto kruhy při zemi, pak nalézají jen předměty slastné a opačné (bios apolaustikos - život požívačný), vystupují-li do polis, pak nalézají to, co je politické (bios politikos)....

Vystupují-li vzhůru a směřují-li k dobru, pak jde o život teoretický (bios theoretikos). Jinak řečeno, směr pohybu naší duše rozhoduje o tom, co v životě nalezneme jako samozřejmost. Proto je nadmíru důležité, kam směřuje pohyb naší duše, kam směřují naše vlastní ...Tento pohyb kruhů je v moci výchovy a vzdělávání. Výchova a vzdělávání je tedy impulsem ke směru pohybu našich kruhů. Avšak tento impuls se předává nikoli metodickým procesem, ale probuzením. Duše se probouzí k pohybu svých kruhů. To umí ale jen umění. Proto jestli něco má vrchovatý smysl vzdělávací, je to umění ... “⁴¹

⁴⁰ Platón. *Timaios*. Praha: Oikoymenh 1996, s. 45-47.

⁴¹ Hogenová, A. *Jak pečujeme o svou duši*. Praha: Universita Karlova 2009, s. 9

Tady se vracím jakoby v kruhu i já k názoru, jaký tady zazněl už předtím ústy jiných filosofů. Jsme všichni opravdu, pokud jsme na cestě hledání pravdy, někam nasměrování? Nasměrování na cestu věčného hledání a nalézání skutečného smyslu okolních dějů tím, že dostáváme pravdivé odpovědi? A je náš vlastní smysl bytí i konání tím, co nám dává skutečné naplnění?

„Duše je jen čistým pohybem v nejdokonalejším tvaru, v kruhu. Tento pohyb vzniká ze sebe samého, a proto je nesmrtelný. Není tedy pravda, že by Platón nemluvil o pohybu, pohyb je u něj naprosto základní. Schází mu jen to, co mu vytkl Aristoteles, schází mu kinesis, tj. pohyb, jehož výsledkem jsou jednotliviny v tomto našem pozemském životě.

...To Platón nevyložil, nebylo to podle něj asi tak nutné. Ale důležité je něco jiného. Je to intencionalita, jako mentální inexistence předmětu je základní vlastností všeho duševního z fenomoneologického hlediska, ... základem intencionality je noeticko-noematická struktura. Noeze jsou vlastně cesty kruhů a noema je nález této cesty ... Noeze se týkají jak duše a těla, tak provázanosti obojího.

Λεγειν α λεγόμενον (usebrat a usebrané) není nic jiného než noeze a noema, a proto poznáváme-li se svými vlastními kruhy, vyjde nám jen to, co je v oněch kruzích již předznamenáno.

Nic jiného se nám neukáže. Proto je sebepoznání tak složité, můžeme k sobě jen opačně, tj. přes prodlévání v podstatných otázkách. A jsou jen tyto otázky, co nás vychovává, co nás vzdělává, protože v jejich napětí je možné nasměrovat naše kruhy vzhůru. Ale tento umpetus je probuzení, ořes, vzhled, blesk ... Je to pohyb, co je základem naší výchovy? Jde o pohyb naší duše.“⁴²

A tento pohyb by měl být nesen především pohybem vody v nás, která by měla vždy radostně a s energií někam směřovat, v nejlepším případě co nejvýše....do světa idejí....

A tak na své cestě plné bytostných otázek potkávám dalšího filosofa. Také on píše o síle věčného koloběhu na Zemi. Je jím Lao-c' a v jeho díle Tao te ting nacházím mýtus nazvaný kosmogonický o rozvinutí Velké Jednoty....

„Velká Jednota“ je tedy tím, co také nacházím na své cestě tázání, kterou jsem začala v průběhu své cesty po hledání smyslu vody. Otázka, která byla položena, došla své další odpovědi...

⁴² Hogenová,A..*Jak pečujeme o svou duši*. Praha: Universita Karlova 2009, s. 9-10.

SETKÁNÍ DESÁTÉ

„Velká Jednota zrodila vodu.

Voda se vrátila a pomohla Jednomu tímto způsobem rozvinout zemi.

*Nebe a Země opakovaně pomáhaly jeden druhému tímto způsobem
rozvinout bohy dole a bohy nahoře.*

*Bohové dole a bohové nahoře opakovaně pomáhali tímto způsobem
rozvinout jin a jang.*

*A jin a jang opakovaně tímto způsobem pomáhaly
rozvinout čtyři roční období.*

*Čtyři roční období opakovaně tímto způsobem pomáhala
rozvinout vlhko a sucho.*

*Vlhko a sucho opakovaně tímto způsobem pomáhalo rozvinout celý rok
a proces došel svého konce.*

*Proto rok byl stvořen vlhkem a suchem, vlhko a sucho vzniklo
z chladna a horka. Chladno a horko a čtyři roční období vznikla
následkem jin a jang. Jin a jang byly stvořeny bohy dole a bohy nahoře.*

*Ti vznikli činností nebe a země, a nebe a země byly stvořeny
Velkou Jednotou.*

A tak tomu je.

*Velká Jednota je skrytá ve vodě. Pohybuje se se čtyřmi
ročními obdobími. Završuje cyklus a začíná znovu.*

Říkáme tomu počátek.

Je matkou deseti tisíce věcí: nejdřív je prázdná a potom je plná.

Říkáme tomu základní pravidlo, jímž se řídí deset tisíc věcí.

Nebesa ji nemohou zničit,

země ji nemůže zadusit,

jin a jang ji nemohou stvořit.

Urozený člověk to ví, a nazývá to Cestou.

„Co je dole, je půda, ale říkáme tomu nebe.

*Co je nahoře, je vzduch, ale říkáme tomu nebe. “
Podobně Cestu nazýváme Cestou, ale je to jen označení.
Smím se však zeptat, jaké je její jméno?
Kdo ji používá ke svým cílům, spoléhá se na její jméno,
proto vytrvá a dokončí svůj úkol.
Když moudrý pracuje na svých úkolech,
také spoléhá na její jméno,
proto nedochází škody a dokončuje své činy.
Země a nebe, jméno a označení patří k sobě.
Ale jdeme-li za ně, nemůžeme myslet na nic,
co by šlo vyjádřit slovy.“⁴³*

„Tento způsob“ v prvním odstavci pravděpodobně znamená rození, tedy vycházení a vzdalování se a poté opětovný návrat k počátku. V hrobce Ma-wang.tuej číslo 3 bylo nalezeno vyobrazení Velké Jednoty v podobě nejvyššího boha Tchaji s červenou tváří, červenýma nohama, parohy na hlavě, rukama, které mohou být křídly, a s ústy připomínajícími zobák. Je něčím mezi drakem a nebeským či kosmickým ptákem, jehož sochy jsou známy již z doby kolem roku 1500 před Kristem.

Ve starších textech je Tchaji považován za Tao ve smyslu Cesta. Zde uvedený text jakéhosi „Ur-taa“ může představovat starší náboženskou vrstvu, která se pod vlivem Starého Mistra a jeho následovníků přetavila z náboženského mýtu do filosofie, aby se opět po staletích vrátila v taoistickém náboženství. Náboženství zrodilo filosofii a filosofie se tímto způsobem vrátila. Lidé milují obrazy a jména a potřebují je.

⁴³ Lao c'. *Tao te ting*. Praha: Dokořán 2005, s. 94-95.

SETKÁNÍ JEDENÁCTÉ

„Sledovat běh roku znamená: sledovat velkou vesmírnou umělkyni a dávat v sobě poznovu ožít – v mocných obrazech, které se pak ale pro lidskou mysl stávají skutečností – oněm věcem, které nebe vpisuje do Země.“...⁴⁴

píše o mnoho století později rakouský filosof Rudolf Steiner ve svých *Imaginacích ročních dob*. Tedy znovu koloběh vody, roku i duše, který působí významně a léčivě na duši člověka...

Podle Timaia v dávno pro nás zapomenutém Platonovi: *“jest skutečné jsoucno a prostor a vznikání, tři různé druhy, dříve než vznikl svět. Chuť všeho stvoření vodnatějíc a ohnivějíc a přijímajíc tvary země a vzduchu i zakoušejíc účinky všeho jiného, co se k tomu druží, jeví se v rozmanitých podobách, ale poněvadž síly, jež ji naplňují, nejsou ani podobné ani rovnovážné, není žádná její část v rovnováze, nýbrž nepravidelně se všude naklánějíc, jednak jest od oněch živlů otřásána, jednak sama jimi zase otřásá svými pohyby, ty pak jsouce pohybovány se rozdělují a každý letí jinam, jako když obilí jest roztrásáno a rozhazováno..., přičemž hutné a těžké padá a usazuje se na jedné straně, řidké a lehké na druhé. Právě tak i ony čtyři živly jsou roztrásány od své nádrže, jež se sama pohybuje jako nástroj, způsobující otřásání, při tom co si jest navzájem nejvíce nepodobno, přichází nejdále od sebe, nejpodobnější však co nejvíc jest nakupeno na totéž místo, proto i každý z těchto živlů zaujal jiné místo, dříve než z nich uspořádáním vznikl vesmír. Předtím tedy všechno bylo bez rozumného řádu a míry, když však bůh se jal pořádati vesmír, tu nejprve odlišil tvary a číslý oheň, vodu, zemi a vzduch, které předtím měly sice jakési stopy své vlastní podstaty, ale celkem byly přece v takovém stavu, v jakém jest přirozeně všechno, kdykoli jest od něčeho vzdálen bůh.“⁴⁵*

Má být tedy ve všem, co je zde živoucí a stále přítomno, Boží poselství a pravda. Pokud o tom nevíme, je velmi dobré toto poselství stále hledat. A je to voda a její proměna a její cesta v nás a kolem nás, která tomu hledání dává odpověď a hloubku.

Přeměna a růst ducha a tím i fyzické podstaty lidské bytosti podle zákonů Božích a vesmírných je základním principem lidského života a jeho smyslu. Vědomí neustálé přeměny vody, která do nás přichází, v nás je a pak nás opouští, pomáhá pochopit základní princip lidského bytí. Bez tohoto vědomí není vědomého života, chybí pocit naplnění a jednoty s Bohem a vesmírem.

⁴⁴ Steiner.R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004, s. 42.

⁴⁵ Platón.*Timaios*. Praha: Oikoymenh 1996, s. 51.

Najít tuto ztracenou cestu, cestu po které kráčela v proměnách pokolení před námi, která byla ještě spojena s koloběhem přírody a ducha, je základní úkol lidského života. Pochopení vody jako základního principu života na Zemi nám může v tomto hledání pomoci.

Podzimní deště změnily způsob a čas mého putování za vodou, také osobních setkání s lidmi, kteří by mi mohli o vodě něco říci, ubývá. Hledám tedy odpovědi na své otázky zase v knihách.. Klid a šero v přírodě přináší také klid do mé duše a já mohu více přemýšlet a nacházet odpovědi ve svém nitru.

Voda je všude kolem nás, oživuje, očišťuje, ale také dovede hrozit a ničit, anebo může být nedostupná. Překážky a nepohodlí, které tím lidem klade, snad povedou k tomu, aby si lidé uvědomili, jak je voda důležitá. U nás, kde je vody zatím dostatek, docházejí lidé k uvědomění mnohem pomaleji. Každé prohloubení vědomí pomůže člověku k rychlejšímu vývoji ve smyslu plně sebe vědomé a samostatné bytosti.

„Co se pak týká druhů země, ten, který jest procezen vodou, stává se tímto způsobem kamenitou látkou. Kdykoli se přimísená voda v této směsi rozdrolí, přemění se v podobu vzduchu, vzduch takto vzniklý vystupuje na své vlastní místo. Ale prázdného nad nimi nebylo nic, tedy narazí na sousední vzduch. Ten pak jsa těžký, zatlačen a nakupen kolem hmoty země, prudce ji tísni a vtlačuje na místa, odkud vychází nový vzduch, ze země, stlačené takto od vzduchu, že ji voda nemůže rozpustit, vzniká kámen, a to krásnější, je-li průsvitný, maje částice stejné a stejnotvárné, nevzhlednější, je-li opačný.

Jestliže však jest zemi rychlostí ohně všechna vlhkost násilně odňata a nastane složení křehčí než kámen, vzniká druh, jemuž jsme dali jméno pálená hlína, druhdy zase vlhkost sice zůstane, ale země jest rozmělněna ohněm, a tu po vychladnutí vzniká kámen, mající černou barvu. Jiné jsou dva druhy, vznikající podobně z takové směsi ztrátou mnoha vody, ale složené z jemnějších částic země a slané, polotuhé a opět ve vodě rozpustné, na jedné straně draslo, čistící prostředek proti oleji a prachu, na druhé straně pak látka velmi vhodná jako přísada směsí, dotýkajících se smyslu chuti, „bohumilá“ látka soli....

Co se pak týče složenin země a vody, které nejsou rozpustny vodou, nýbrž ohněm, má toto jejich spojení takovouto příčinu: hmoty země nerozpouštějí ani oheň, ani vzduch, neboť jsouce drobnější než mezery mezi jejími částicemi, procházejí zcela nenásilně volným prostorem a

nechávací ji neporušenu způsobují, že se nerozpouští, ale částice vody, poněvadž jsou větší, činí si průchod násilím a rušící ji rozpouštějí.

Takto jediné voda rozpouští zemi, pokud není násilně stěsnána, ale stěsnanou nic než oheň, protože pro nic než pro oheň nezbyvá vchodu. Také vodu zhuštěnou nejsilnějším tlakem rozpouští jediné oheň, při slabším pak tlaku oboje, oheň i vzduch, tento působící v mezerách mezi částicemi, onen však i na rozklad trojúhelníků“.⁴⁶

Vrátím se opět k Steinerovým Imaginacím a jeho koloběhu roku, kvalitám dní a pak také k pohledu na vodu zde působící:

„Tady se skutečně setkáváme s něčím, o čem je možné říci: Používáme-li tu věc v malém, je to voda. Nabíráme vodu nádobou z řeky nebo studánky, používáme této vody. Ano, jistě, je to voda: ale nikdy se nevyskytuje voda, která by byla jenom vodíkem a kyslíkem. Byl by to nesmysl, kdyby se někdo domníval, že je někde nějaká voda, která by se skládala jenom z vodíku a kyslíku. U nějakých železitých kyslesek nebo u jiných vod je přirozeně velice nápadné, že je v nich ještě něco jiného. Ale voda, která by se skládala jenom z vodíku a kyslíku, ta se nikde nevyskytuje, to je jenom přibližný vzorec.

Každá voda, která se někde vyskytuje, je něčím prostoupena. V základě je veškeré vodstvo Země pro vesmír rtuť. Voda, to jsou jenom ty malé dávky pro nás, ty které máme my. Pro vesmír není tato voda vodou, nýbrž rtuť ... Do této rtuťové kapky jsou přirozeně jaksi naskládány kovové substance, zkrátka všechno to, co je zemité. Ty potom představují pevnou hmotu Země; ty mají tendenci nabývat speciálních vlastních forem. Takže když se podíváme na celý tento útvar – musíme ovšem přihlížet k jeho všeobecnému kulovitému tvaru, který je tvarem rtuť ... obyčejná kovová rtuť je pouze, abych tak řekl, přírodou chtěným symbolem pro to, co činí rtuť všeobecně – dostaneme v docela určitém smyslu tvar koule.

Do ní je potom uloženo to, co si nejrozmanitějším způsobem dává vlastní tvary: tvary kovů, tvary krystalizace. Takže můžeme říci: máme teď před sebou tento útvar – země, voda, vzduch – a ten má sklon k onomu ztvárnění, o jakém jsem vám právě mluvil: jednotlivé rozrůzněné krystalické tvary uvnitř, vcelku snaha po zakulacení.....“⁴⁷

⁴⁶ Platón. *Timaios*. Praha : Oikomenh 1996, s. 60.

⁴⁷ Steiner, R. *Imaginace ročních dob*, Semily: Ophurus s. 27-28.

To mi připomíná Platóna a jeho představu o vzniku Země a vesmíru, svým způsobem i Thaletu a jeho obraz Země jako velké kapky v moři vody. Množství sil a prvků, které v tom působí, je tak velké, že se člověk, pokud neví, kdy a jak právě ten který prvek nebo síla působí, v tom celém procesu ztratí.

SETKÁNÍ DVANÁCTÉ

„Už když vezmeme vzduch, jak obklopuje Zemi v podobě atmosféry, opět nemůžeme mluvit nikdy o pouhém vzduchu, nýbrž tento vzduch má vždycky sklon mít v sobě teplo, nějakým způsobem, v nějakém stupni ... Nuže toto teplo, které přichází tady shůry do vzduchu, to je především živel, který v sobě nese, který jaksi z vesmíru prostředkuje pro pozemskou oblast sirný proces, sulfurický proces. K sulfurickému procesu se připojuje proces merkuriální (rtuťový), tak, jak jsem vám to do jisté míry načrtl pro oblast voda-vzduch. Postoupíme-li teď více k Zemi, do nitra Země, přichází v úvahu pro to, čím vlastně Země chce být, proces kyselinotvorný, a jmenovitě – protože z kyselin přece zase pocházejí soli – proces solitvorný, solný ... Vzhledneme-li do vesmíru, znamená to, že vzhlížíme vlastně do procesu sulfurizace, sirnatění. Když se díváme na tendenci Země utvářet se v kosmickou kapku, pak hledíme do procesu merkuriálního ...

...Postupujeme-li tedy k Zemi, máme proces solný. To je ale to, co v době nejhlubší zimy Země činí jaksi sama ze sebe, kdežto třeba v létě jsou v celém okruhu Země, abych tak řekl, nejružnější procesy důkladně promíchány. Vzduchem se kmitají sulfurizační procesy – i v blesku a hromu přece žije jistý sulfurizační proces; to proniká hluboko dolů, proto právě je všechno, co se účastní ročního koloběhu, v té době i samo sulfurizováno. A kolem doby michaelské pak dostáváme proces, při kterém železo zatlačuje zpět tento sulfurizační proces, jak jsem včera vyložil. A pak je zase během léta solný proces přimísen do atmosféry. Neboť rostliny, když se rozvíjejí, když vyrůstají, vynášejí soli vzhůru skrze listy, květy až do semen. “⁴⁸

„... Rostliny se vyvíjely od jara až do podzimu ... Rostliny rostly vzhůru do sirného procesu. ... Když se pak blíží podzim, dochází i toto spalování ke konci ...

A jestliže si nitro Země takřikajíc žádá tvorbu solí, jestliže tam tedy dochází – docela jinými cestami – k tvorbě solí, tedy zde k tomu přistupuje to, co jaksi z každé jednotlivé rostliny napadalo na zem při tomto vaření, při tomto spalování, když rostliny zrály do semen, když kvetly. ... Země je vlastně od října úplně impregnována popelem, procesem popelotvorným...

Co to znamená pro vesmír? ...Měsíční síly vyvíjejí činnost v Zemi především tím, že Země v sobě chová sůl. Takže přímo pod povrchem Země (právě v tom, co se zpevňuje pod sněžnou pokrývkou, která také přece, abych tak řekl, na jedné straně tíhne k rtuťovému zaokrouhlení, směrem dolů ale přechází do působnosti solné), takže v tom všem máme pozemskou hmotu, sůl prostoupenou duchovým živlem. Země se opravdu v zimním období sama v sobě zduchovňuje vlivem svého obsahu soli, který se v té době obzvlášť konsoliduje. Voda, tj. vlastně kosmická rtuť, přijímá do sebe vnitřní tendenci utvářet se do kulového tvaru ... A tím, že se tak děje, je Země za této nejhlubší doby schopna, aby nyní nejenom tuhla v sůl a tuto ztuhlou sůl provanula duchem, nýbrž je schopna tuto duchem prodchnutou hmotu oživit, převést do živoucí existence. Země za nejhlubší zimy na svém povrchu vcelku ožívá. Působením rtuťového principu se všude projevuje – všude v principu duchovém a solném se projevuje tendence nabývat života. Během zimy přijímá Země pod svým povrchem úžasně síly k rozvíjení života.

Ale tento život by se stal životem měsíční; neboť jsou v něm činné, jak jsem řekl, především měsíční síly. Stal by se z něho život měsíční. Tím však, že ze semen napadal na zemi popel,... tím je v tom celém obsažen ten prvek, který celé utváření přiděluje Zemi.“⁴⁹

Co se tedy děje v zimě skutečně? Pro normální lidské vědomí je zimní období časem bez života, odumírání, všechno se nám zdá studené, ztuhlé, ospalé. Ale na druhé straně - známe to přece všichni - v zimě se cítíme také lépe sami sebou, jsme schopni se lépe soustředit, více vnímat své nitro, lépe přemýšlet. Jsme schopni vyjádřit lépe své pocity a vlastní stanoviska. Tak jako pod sněžnou příkrývkou působí v Zemi procesy, které připravují období rozvoje růstu a plození, tak i v představách člověka může v té době probíhat příprava budoucích činů a cest k jejich naplnění.

⁴⁹

Steiner,R.*Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004., s. 29-33.

„Nyní přejdeme od toho, co se nám tu ukázalo v oblasti zemského povrchu, k tomu, co je v okruhu Země, k oblasti vzdušné. Pro vzduch má největší význam za každé roční doby, ale právě obzvláště za nejhlubší zimy, že Slunce prozařuje tento vzduch svým teplem, svým světlem (ale světlo teď pro nás přichází v úvahu méně), že Slunce tento vzduch prozařuje. Vidíte, ve vědě se vlastně všechno pozoruje oddělené, jak to vůbec ve skutečnosti není. Ve vzduchu – takřkajíc – je obsažen kyslík a dusík a ještě jiné věci. Ale tak tomu přece ve skutečnosti není, vzduch se pro nás neskládá jenom z kyslíku a dusíku, nýbrž vzduch je vždycky prozařován Sluncem. To je realita: vzduch je vždycky to, co za dne nese účinky sluneční. Vzduchem je tedy nesena sluneční působnost. Jenže – tato sluneční působnost, nesená vzduchem – co to znamená? Znamená to, že to, co je tady nahoře, chce být vlastně stále vymaňováno z oblasti Země. Kdyby to, co jsem předtím popisoval, se rozvíjelo z utváření soli, merkuria a popela samo o sobě, pak by tu byl výhradně život utvářen pozemsky. Ale protože tady nahoře je to, co se tu dere ze země, přijímáno do působnosti prosluněného vzduchu, přetváří se to, co by chtělo být působností pozemskou, v utvářející působnost kosmickou. Země je zbavována moci, aby působila sama v živoucím duchovém bytí. Slunce uplatňuje svou působnost ve všem, co tady raší vzhůru.

„Na Zemi samé se chce všechno zakulacovat ... tady nahoře působí ustavičně tendence, aby se koule roztáhla v rovinu ... Je to ovšem zase přemáháno, stává se z toho zase koule; ale vlastně chce to, co je tady nahoře, stále přecházet z kulového tvaru do rovinného ... To, co je tady nahoře, by vlastně chtělo nejraději Zemi tady dole rozebrat, rozervat, tak aby ze všeho se stala rovná plocha postavená do kosmu.“⁵⁰

Kdyby se to opravdu uskutečnilo, nemohli bychom my tady na Zemi, jak Steiner píše, vnímat pozemské účinky a byli bychom podrobeni jen působení hvězd, a tím by i naše myšlenkové prožívání bylo jiné – myšlenky by se chtěly jakoby zakulatit. Avšak díky slunečnímu působení se vše zjemňuje a harmonizuje..

⁵⁰

Steiner, R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004, s. 34-35.

„Co máme my lidé z toho, co je tady nahoře, ze vzduchu, nesoucího působnost sluneční? To vdechujeme – a tím, že to vdechujeme, zasahuje působnost sluneční – sice také jistým způsobem směrem dolů, ale především směrem vzhůru. Naše hlava je ustavičně vymaňována z účinků Země. Tím teprve nabývá naše hlava vůbec možnosti, aby měla podíl na celku kosmu. Naše hlava by vlastně pořád chtěla ven, do oblasti, kde se všechno přetváří v rovinu. Kdyby naše hlava, zvláště v zimě, byla zapojena jenom do vlivu utvářejících sil pozemských, pak by celé naše myšlenkové prožívání bylo jiné.

Pak bychom totiž měli pocit, že se všechny myšlenky chtějí zakulatit. Nezakulacují se, nýbrž mají jakousi lehkost, připojitelnost, plynulost. To pochází z toho, že tímto zvláštním způsobem zde vstupuje do hry působnost sluneční ... Kdybychom postoupili dále směrem ven, přišli bychom ještě na jiné vlivy. To by pak už nešlo o působnost sluneční, nýbrž o pouhou působnost hvězd, která má zase veliký vliv na naši hlavu. Tím, že nás Slunce jaksi vrací kosmu, mají pak právě hvězdy svůj pronikavý vliv na naši hlavu, a tím na naše celé lidské utváření.“⁵¹

Tekutost ve smyslu starých filosofů spřížňuje vodu se Sluncem. Také jemu můžeme děkovat za životodárnou sílu, kterou nám poskytuje. Ze Slunce tryskají proudy mocné energie, která spolu s vodou ovlivňuje veškerý život na Zemi. Avšak působí zde ještě jiné síly...

„Čím se stává matka, když se blíží vývoji nového člověka? Původně – v době, kdy je člověk spjat se Zemí – je to tak, že po všem co musí předcházet, aby na Zemi vznikl nový člověk, mají na ženský organismus, který se připravuje, aby v sobě formoval nového člověka, vliv především ty síly, které jsme si označili jako solitvorné a v nichž se uplatňují síly měsíční. Můžeme tedy říci: Jestliže žena je jinak prostě všeobecně člověkem, tak v té době, kdy jde vstříc vývoji nového člověka, nabývají v ní nejsilnějšího vlivu síly měsíční, pokud jsou solitvornými silami v Zemi. Duchově-vědecky to můžeme vyjádřit takto: Žena se v podstatě stává Měsícem – jako se Země stává Měsícem, když se blíží době vánoční, a nejvíce přímo pod svým povrchem. Avšak nejen, že se Země, když se rozhostí nejhlubší zima, stává nejvíce Měsícem, toto změsíčení Země, to se opět děje, to opět probíhá stejným způsobem, jako když se žena připravuje, aby se jí narodil nový člověk“⁵²

⁵¹ Steiner, R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004, s. 35.

⁵² Steiner, R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004, s. 36.

„A jenom tím, že se žena stává Měsícem, když se připravuje na narození nového člověka, stává se pro ni i působnost sluneční jinou - jako za hluboké zimy je také sluneční působnost na Zemi jiná než za vrcholného léta. A to, co tu je v ženě vytvářeno, nový člověk, který se má narodit, je úplně pod vlivem sluneční působnosti. Tím, že žena sama tak silně do sebe přijímá účinky měsíční, účinky solné, tím nabývá schopnosti, aby do sebe zase odděleně přijímala účinky sluneční. V obyčejném životě jsou účinky sluneční v lidském organismu přijímány srdcem a rozdělují se do celého organismu. Ve chvíli, kdy se žena chystá přivést na svět nového člověka, soustřeďují se sluneční účinky na vytváření tohoto nového člověka ... žena se stává Měsícem proto, aby mohla do sebe přijmout účinky sluneční. A nový člověk, embryo, které tu vzniká, je v tomto smyslu veskrze účinkem slunečním. Je to, co může vzniknout soustředěním slunečních účinků.“⁵³

Toto znaly i staré národy, které měly ještě tehdy instinktivní jasnozřivé myšlení. Narozené dítě, pokud ještě nepřijalo potravu, bylo pro ně bytostí sluneční, pozemským tvorem se stalo teprve s první pozemskou potravou. Dítě právě narozené bylo u germánských národů vždy položeno otci k nohám, a otec měl právo je buď je nechat naživu, nebo je odložit, zničit (neboť nebylo ještě pozemským stvořením). Jestliže však požilo byt jen jedinou kapičku mléka, nesměl je už zničit, pak muselo zůstat v rodině, protože příroda, svět, kosmos je tím určily za pozemské stvoření.

A teď se zase přeneseme se Steinerem do období Vánoc... do mysteria zrození člověka.

„Ve vánoční skutečnosti je vyjádřeno narození děťátka Ježíše, které je určeno, aby do sebe přijalo Krista. Zadívejme se na to s opravdovým porozuměním. Zadíváme-li se na to v postavě Mariině, tedy bude nejprve nutno, abychom zobrazili Mariinu hlavu tak, aby v jejím celém výrazu, v celém pohledu, se značilo něco nebeského. Dále musíme naznačit, že tato Maria se připravuje, aby do sebe přijala Slunce, dítě-Slunce, Slunce, tak jak září ovzduším. A jdeme-li dále dolů, máme v postavě Mariině to, co je měsíčně-zemské. Jdeme-li dále k hrudi, musíme tam mít zachyceno to, co je spjato s procesem dýchání – dítě.“

⁵³

Steiner, R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus 2004, s. 37.

A dále směrem dolů máme to, co je vyjádřeno působností měsíčně-solitivornou, co bychom zevně vyjádřili tím, že bychom údy vpravili do pozemské dynamiky a že bychom je znázornili, jak vystupují na měsíčně solitivorném zemském základě. Máme tady Zemi, pokud je vnitřně – abych tak řekl – prostoupena Měsícem, a tady dole roucho, odpovídající silám Země - přímo z kosmu nám pak vyvstává obraz Marie s Jezulátkem.“⁵⁴

Prožívání uměleckého díla nebo vlastní umělecké tvoření by mělo být vždy spojeno s podněcujícím odrazem v duši, vedoucím k povznesení, zamyšlení nad sebou nebo odhodlání k činu.. Umění by mělo v duši rozproudřit všechny pozitivní síly, vést k duševní harmonii a tušení věčné pravdy.

.. umění člověk získává z nebes, to jest z jejich souvislosti se Zemí. Právě umění je to, co člověk spoluprožívá s vesmírem, z jeho prostupujícím se fyzickým, duševním a duchovým děním, které se mu projevuje ve velkolepých imaginacích....“⁵⁵

Myslím a cítím, že je nadále uzdravující a proto nezbytně nutné nadále pečovat o vzájemné spojení a prolínání všech tří složek lidské bytosti, fyzické, duševní i duchovní. Jedině tak je možné se opravdu zdravě vyvíjet, překonávat nesnáze a překážky bez pocitu ztráty vlastní hodnoty, a tak naplnit úspěšně svůj pozemský úděl.

⁵⁴ Steiner,R.Imaginace ročních dob, Semily: Opherus 2004, s.38-40

⁵⁵ Steiner,R.Imaginace ročních dob, Semily: Opherus 2004, s.41-42

SETKÁNÍ POSLEDNÍ

Setkání poslední je uzavírající a smutné, přesto nadějně. Je to setkání s vědou, která ovlivňuje v současné době všechny podstatné součásti lidského života. Je otázka, zda věda v dnešním slova smyslu má právo myslet si, že vše ostatní jí má být podřízeno.

„Věda je pouhou kulturní činností člověka právě tak málo jako umění. Věda je určitý, a to rozhodující způsob, v němž se nám podává (dar-stellt) všechno, co jest. Proto musíme říci: Skutečnost, v jejímž rámci se dnešní člověk pohybuje a snaží se udržet, je ve svých základních rysech v rostoucí míře spoluurčena tím, co nazýváme západní evropskou vědou. Když se nad tímto procesem zamýšlíme, ukazuje se nám, že v evropském světě a v epochách jeho dějin rozvinula věda moc, již jinak nikde na zemi nebylo dosaženo a která se nakonec chystá rozprostrít po celé zeměkouli. Je tedy věda, jež se pozvedla k takovému panství, pouhý lidský výtvor, takže bychom si mohli myslet, že ji bude možné jednoho dne prostřednictvím lidského chtění, usnesením komisí zase odvolat? Nebo zde vládne větší úděl? Panuje ve vědě ještě něco jiného než pouhé lidské chtění vědět? Tak tomu vsutku je. Vládne tu ještě něco jiného. Avšak pokud se budeme oddávat běžným představám o vědě, toto jiné nám zůstane skryto. Toto něco jiného (Sachverhalt), co veskrze ovládá všechny vědy, jim samým ale zůstává skryto. Ale, abychom to spatřili, musí nám být dostatečně jasné, co je věda. Jak se to máme dozvědět? ... Věda je teorií skutečného ...

...Kdo se dnes odváží – tázaje se, přemýšleje, a tak zároveň již jednaje – vyrovnat se s hlubinným otřesem světa, který dennodenně zakoušíme, ten si musí nejen všimnout, že náš dnešní svět je prodchnut vůlí moderní vědy po vědění, nýbrž musí také a především ostatním uvážít, že jakékoli zamyšlení nad tím, co nyní jest, se může ujmout a přinést plody jen tehdy, když rozhovorem s řeckými mysliteli a s jejich řečí zapustí kořeny do základu našeho dějinného pobytu, naší dějinné existence.“⁵⁶

Vracím-li se na počátek svého letního pozorování a zkoumání, probíhá-li před mou duší celá ta řada setkání, vše získává znovu nový hlubší smysl. Vše je prodchnuto jedinečností, i to, co se jevilo zdánlivě nesmyslné nebo deprimující.

⁵⁶

Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenth 2004, s. 38.

Některé rozhovory byly spíš jen hledáním světla v temnotě, jiné naopak přinesly nečekané sdělení. Vše mělo svůj spád a sled událostí odpovídal pak i odpovědím, které jsem nacházela v dílech filosofů.

„Tento rozhovor ještě čeká na svůj začátek. ... Rozhovor s řeckými mysliteli, a to znamená zároveň s básníky, není však žádnou moderní renesancí antiky. Není ani historickou zvědavostí týkající se něčeho, co sice mezitím pominulo, avšak mohlo by ještě sloužit k tomu, aby nám historicky objasnilo některé rysy moderního světa v jeho vzniku. To, co bylo v časnosti řeckého starověku myšleno a básněno, je ještě dnes neustále přítomné, že bytnost tohoto myšleného, řeckému starověku samému ještě skrytá, na nás všude čeká a ve všem nám přichází vstříc, nejvíce tam, kde to nejméně čekáme, totiž v panování moderní techniky, jež je antice naprosto cizí, ale zároveň v ní má svůj bytostný původ.“⁵⁷

„ ... Moderní věda jakožto teorie ve smyslu Be-trachten, „bádání“, je hrozivě zasahujícím zpracováním skutečného ... To, že přítomné, např. Příroda, člověk, dějiny, řeč, vystává (sich herausstellt) jako skutečné ve své předmětnosti, to, že zároveň s tím se věda stává teorií, která skutečné pronásleduje a zajišťuje je jakožto předmětné, to vše by bylo pro středověkého člověka stejně podivné, jako by to muselo být pro řecké myšlení ohromující. Teorie zajišťuje vždy nějaký okruh skutečného jako svou předmětnou oblast. To, že předmětnost má vždy charakter oblasti, se ukazuje v tom, že každá oblast již předem rozvrhuje možnosti kladení otázek. Každý nový jev, který se v oblasti vědy vyskytne, je tak dlouho zpracováván, až se vpraví do směrodatné předmětné souvislosti teorie.“⁵⁸

I tady stojí za to zastavit se a přemýšlet, vše se dá strukturovat, pojmenovat, a někam zařadit. To je příznačné pro myšlení a chápání moderního věku. To, co je nezařaditelné, nepojmenovatelné, a proto těžko pochopitelné, nemělo by raději ani existovat. A když to nemusí existovat zjevně, pak se o tom nemusí ani přemýšlet. Patří sem i voda a její proměnlivost?

I

⁵⁷ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004, s. 38.

⁵⁸ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikoymenh 2004., s. 46.

„Nadále tedy platí: není v silách věd představit si, postavit si před sebe prostřednictvím svých teorií a prostřednictvím způsobů, jimiž teorie prostupuje sebe samy jako vědy. Jestliže je vědě odepřeno, aby ke své vlastní bytnosti vůbec vědecky přistoupila, nemohou se vědy nijak přiblížit tomu, co nelze obejít a co ovládá jejich bytnost. Ukazuje se tak něco vzrušujícího. To, co se v různých vědách nedá obejít – příroda, člověk, historie, řeč - je jakožto to, co nelze obejít, pro vědy a jejich prostřednictvím nepřístupné. Teprve když vezmeme v úvahu nepřístupnost toho, co nelze obejít, dostane se do našeho zorného pole věcný obsah, jenž prostupuje bytnost vědy. A přesto zůstává ono nepřístupné, které nelze obejít, v nenápadnosti. Nenápadnost věcného obsahu proto nemůže spočívat jen v tom, že není nápadný nám a že my si ho nevšímáme. Ono nepřístupné, jež nelze obejít, samo jako takové, je vinno tím, že je stále přehlíženo. ... Onen nenápadný věcný obsah prostupuje předmětnost. V jejím rámci se rozehrává a probleskuje jak skutečnost skutečného, tak i teorie skutečného, a tudíž i celá bytnost novověké moderní vědy.“⁵⁹

*.... Namířit si to směrem, kterým se nějaká věc již sama od sebe ubírá, se v německém jazyce nazývá **sinnan, sinnen**, zaměřit tím směrem své myšlenky, přemýšlet o tom. Zabývat se tím, jakým směrem se věci samy od sebe ubírají, tedy zabývat se jejich smyslem (Sinn) – to je bytnost zamyšlení (Besinnung).*

„Zamýšlet se nad něčím znamená více než něco si pouze uvědomovat. Ještě se nezamýšlíme, když si něco jenom uvědomujeme. Zamyšlení znamená víc. Zamyslit se znamená uvolnit se a nechat se vést (Gelassenheit) k tomu, co je hodno otázky.

Teprve takto pochopeným zamyšlením pronikneme tam, kde, aniž bychom si toho již byli vědomi a rozpoznávali to, se odedávna zdržujeme. V zamyšlení přicházíme k místu, z něhož se teprve otevírá prostor, v němž se pohybujeme při svém každodenním počínání. ... Zamyšlení nás naopak přivádí teprve na cestu k místu, na němž se zdržujeme (Aufenthalt). Toto místo je vždy dějinné, tzn. nám poslané a přidělené, ať už si ho představujeme, analyzujeme a zařazujeme historicky, nebo ať už si myslíme, že prostřednictvím jakéhosi pouze chtěného odvratu od historie se můžeme uměle z dějin vyvázat.

Nároku dálky, nároku, který na nás klade chování tohoto světového věku, začneme odpovídat tehdy, když se zamyslíme, když se vydáváme na cestu, na kterou nás už přivedl onen věčný obsah, jenž se nám ukazuje v bytnosti vědy, avšak nejen zde, ... cesty zamyšlení se stále mění, a to podle toho, kde se zamyšlení dává do chodu, podle toho, kudy prochází, podle výhledu, jaký se na to, co je hodno otázky, během cesty otevírá.

Je nám třeba zamyšlení, ale ne proto, aby odstranilo nahodilou bezradnost nebo přemohlo nechuť k myšlení. Je nám třeba zamyšlení jakožto odpovídání, které v jasnosti neustálého tázání na nevyčerpatelný obsah toho, co je hodno otázky, samo na sebe zapomene a ve vhodném okamžiku ztratí charakter tázání a stane se pouhou výpovědí“.⁶⁰

Cítím, že se teď na své cestě hledání a tázání musím zastavit, poděkovat všem, které jsem během svého putování potkala a kteří mne oslovili – myšlenkou, knihou, rozhovorem. Naplnili mou duši pokorou a úctou, vše, co jsem prožila, slyšela a přečetla, poskytlo mé duši spoustu podnětů k přemýšlení a otázka. Některé otázky se podařilo zodpovědět, jiné na své odpovědi teprve čekají.....

⁶⁰ Heidegger. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha : Oikoymenth 2004. s. 58-60.

REŠERŠE

... Celou svou cestu po hledání smyslu vody jsem prošla s knihami různých autorů, ať už to byly díla starověkých filosofů či knihy autorů současných. Byla to díla s myšlenkami o vodě autorů řeckých Thalese a Platona, dílo Lao'c Tao te ting zahrnující myšlenky filosofa ze staré Číny, knihy Rudolfa Steinera odrážející myšlenkový svět dvou rozdílných pohledů na přírodu a její zákony dvou velkých filosofů 18.stol. Kanta a Goetheho, dále jeho osobní pohledy a objevené souvislosti v realitě 19.stol., tuto atmosféru pak doplňují postoje a myšlenky Heideggerovy. Aby pak nakonec na vrcholu všeho dějinného úsilí se mohla zaskvěť myšlenky z děl současných autorů Emota, Syručka, Bohmiga, Alexanderssona...

Všem z nich nechybí i podstatná snaha hledat pravdu, formulovat své názory s použitím pohledu na stanoviska a zkušenosti druhých autorů a badatelů... Z mého obohaceného pohledu všichni pak společně kráčí po cestě věčného hledání a tázání, která má dalším hledajícím nabídnout nové pohledy na současný svět a jeho problémy...

Jsem ráda, že jsem mohla tvořit tak svůj vlastní pohled a postoj s pomocí uvedené literatury a pramenů. Kniha se tak stala skutečným rádcem a přítelem ve chvílích nejistoty, úzkosti, bezradnosti vlastní i jiných. Každý autor nabídl svůj pohled na fenomén vody a její význam, utvářený pod vlivem své doby i prostředí. Každému z nich patří i mé poděkování a projev vděčnosti za společně strávené chvíle....

Použitá literatura

HEIDEGGER, M.. *Věda, technika a zamyšlení*. Praha: Oikymenh, 2004. s. 62 .
ISBN 80-7298-083-1.

PLATÓN. *Timaios, Kritias*. Praha : Oikymenh, 1996. s. 135.
ISBN 80-86005-07-0.

PATOČKA, J. *Kacířské eseje o filosofii dějin*. Praha: Academia ,1990. s.164.
ISBN 80-200-026304.

HOGENOVÁ, A. *Jak pečujeme o svou duši*. Praha: Universita Karlova , 2009. s.258
ISBN 978-80-7290-395-5..

LAO- C'. *Tao te Ting*. Praha: Dokořán ,2005. s.103.
ISBN 80-7363-011-7.

STEINER, R. *Záhady filosofie*. Svatý Kopeček u Olomouce: Michael, 2008. s. 296
ISBN 978-80-86340-29-6.

STEINER, R. *Imaginace ročních dob*. Semily: Opherus , 2004. s. 108.
ISBN 80-86812-00-6.

BOHMIG, U. *Přírodní léčitelství v praxi*. Praha: Knižní klub, 1993. s. 287.
ISBN 80-85634-27-9.

SYRUCEK, M. *Voda, jak ji neznáme*, Praha : Epoque , 2011. s.202.
ISBN 978-80-7425-105-4.

ALEXANDERSSON, O. *Živá voda*, Praha: Éminent, 2010.s.153.
ISBN 978-80-7281-392-6.

Použité prameny

BOUZEK, J., KRATOCHVÍL, Z. *Od mýtu k logu*. Praha: Hermann a synové, 1994. s.175.
ISBN CHYBÍ.

EMOTO, M.. *Léčivá síla vody*. Praha: Éminent , 2005. s.138.
ISBN 80-7281-223-8.

